

ROLDUC

VAN 1843 TOT 1943
GESCHIEDENIS ENER EEUW

HET leven van een kostschool als Rolduc ontsnapt in zijn innerlijkste wezen aan de greep der historie. Dat leven voltrekt zich in de regelmatige opvolging van trimesters en schooljaren volgens een vaste, slechts zelden zich wijzigende orde, in de dagelijkse gang van les en studie, sport en spel, godsdienst-oefeningen en gebed. Het speelt zich vooral af in hoofd en hart van de duizenden, die Rolduc in de loop der tijden hebben bewoond. Het is de ontwikkeling van geest en gemoed, langzaam, maar gestadig, onder de invloed van onderwijs en opvoeding, die kennis kweken en overtuigingen wekken, maar vooral karakters vormen en gewoonten bijbrengen, die men het leven door meedraagt. Het wordt voortdurend verrijkt door de gaven, die de H. Geest in dit oord van genade zo kwistig uitstrooit. Maar wat onder de adem des Geestes in de zielen plaats grijpt, onttrekt zich aan beschrijving door anderen. Het is het geheim van God en mens.

Ook 't gewone dagelijkse gebeuren van het schoolleven met zijn vaste orde, zelfs in de afwisselingen, laat zich niet door de historie vastleggen. Jaar in, jaar uit worden morgen- en avondgebed gebeden, wordt de H. Mis in de oude abdijkerk bijgewoond, wordt er gestudeerd en worden er lessen bijgewoond, wordt er gegeten aan de lange tafels, gespeeld op cour en veld, gewandeld op de

„ijzeren weg”. Elke Rolducien heeft zijn sombere stemming beleefd bij de periodieke terugkeer van huis na de vakantie, en ook het later nooit meer gekende gevoel van vreugde bij het telkens terugkomende vertrek naar huis. Eens heeft hij zijn „Adieu Rolduc” gezongen, maar hij weet nu, dat het geen afscheid geweest is.

Daar zijn verder de gebruiken van het huis, die in het Rolducse leven in de loop van de voorbije eeuw vanzelfsprekend geworden waren, de bezoeken aan het H. Sacrament en de Kruisweg na het souper, het biechten, Zaterdags en vóór de eerste Vrijdagen tijdens de avondstudie, de eerste vespers van de grote feesten, de wandelingen en de congé's, de toneel-, later de filmvoorstellingen in de aula, de concerten en de voetbalwedstrijden, de tennistournooien en de bridge-drives, de vergaderingen van de Academies en van de Missievereniging, de directeursfeesten en de „jours de jeux”, de „promenades à la petite chapelle” in de Mei-maand, de tochten naar Schaesberg en naar de Heiligdomsvaart in Aken: ook die kunnen in een historisch overzicht niet worden opgenomen.

Wat er overblijft, wanneer men dat alles aftrekt, is slechts een uiterlijk kader van meer ongewone gebeurtenissen, van feesten en plechtigheden, bezoeken van vorsten en bisschoppen, uitzonderlijke feiten van gelukkige

en ongelukkige aard, van bouwen en afbraak, van oorlog en bezetting. Er zijn bijzonderheden bij, die de tijdgenoten nauwelijks opvielen, maar die lateren, in andere omstandigheden levend, belang kunnen inboezemen.

Wij zullen trachten, dat kader te beschrijven, maar wij zijn ons bewust van het moeilijke van onze taak en van het ontoereikende van het overzicht, dat wij gaan geven. De oud-Rolducien zal het dorre schema, dat hier wordt getekend, tot leven moeten wekken door de herinneringen van zijn eigen schooljaren of door de verbeeldingen, die hij in het vertrouwde milieu een plaats kan geven. Zo zal het „haec olim meminisse juvabit” hem tot werkelijkheid kunnen worden.¹⁾

* * *

Op 19 April 1839 was 't eindverdrag tussen Nederland en België gesloten, dat de definitieve scheiding van de beide landen bezegelde. Van kerkelijke zijde werden de nodige consequenties uit de feiten getrokken, en op 2 Juni 1840 werd bij Pauselijke Brevé het Apostolisch Vicariaat van Nederlands Limburg opgericht, terwijl spoedig daarna Mgr. Joannes Augustinus Paredis met de titel van Bisschop van Hirene tot Apostolisch Vicaris over dit gebied werd aangesteld.²⁾

Het Klein Seminarie van het Bisdom Luik, dat in 1831 in de gebouwen van de voormalige abdij Kloosterrade was geopend,³⁾ bleef intussen nog daar gevestigd. Maar al aanstonds werd naar de mogelijkheid uitgezien om te zijner tijd voor het Klein Seminarie van het nieuwe Vicariaat in dezelfde gebouwen een onderkomen te vinden. Met de voorbereidende maatregelen werd Mhr. Henri Peters (1806-1855), een Weer-

tenaar, sinds zijn priesterwijding in 1831 aan het Luikse Seminarie als leraar verbonden, door Mgr. Paredis belast, en reeds in 1842 kreeg deze opdracht, de leraren voor het nieuwe Seminarie aan te zoeken.⁴⁾ Terwijl het Luikse Seminarie aanvankelijk alleen voor priester-candidaten bestemd was,⁵⁾ en eerst in 1836 een aantal „normalisten”, aanstaande onderwijzers, had opgenomen, die echter geheel van de seminaristen gescheiden bleven, ook in eetzaal en kerk,⁶⁾ stelde Peters zich van meet af, onder goedkeuring van zijn Bisschop, tot doel, Rolduc te maken tot een „Katholiek instituut voor geheel Nederland en aangrenzende landen”.⁷⁾ Naast het Seminarie zou te Rolduc gevestigd worden een school voor middelbaar onderwijs, voornamelijk bestemd tot opleiding voor de handel, en zou de Normaalschool ter opleiding van onderwijzers, de enige Katholieke inrichting van die aard in Nederland, met de bijbehorende leerschool worden gehandhaafd.

Reeds aanstonds deed zich de vraag voor, of het Bisdom van Luik, dat indertijd door de vrijgevigheid van de laatst overgebleven kanunniken der abdij zonder betaling in het bezit was gekomen van de gebouwen en de aanliggende gronden (waarvan het intussen de boerderij met toebehoren had verkocht), bereid zou zijn, deze wederom gratis aan het Roermondse bestuur af te staan. Door kanunnik J. J. Kruyder, een der laatst overlevende kloosterlingen,⁸⁾ werd een sterke aandrang in die geest op het Luikse Bisdom uitgeoefend, maar tevergeefs. Mgr. C. van Bommel, de Nederlandse Bisschop op de Luikse zetel,⁹⁾ was in beginsel wel tot een afstand om niet bereid, maar meende toch wegens het verzet der Belgische Regering de

1) Een groot deel van de hier vermelde feiten kan men elders uitvoeriger beschreven vinden. Daarom wordt in de voetnoten telkens naar de bronnen verwezen. Behalve van de gedrukte litteratuur over Rolduc, met name van „Rolduc in Woord en Beeld” (Kerkrade, 1904), afgekort RWB, en van de Jaarboeken van Rolduc (1921, vlg.), afgekort RJ, is voor dit overzicht gebruik gemaakt van de dagboeken van Mhr. B. Pothast en van andere bescheiden, berustend in het Archief van Rolduc.

2) RWB, 164, vlg.

3) Herderlijke Brief van Mgr. C. R. A. van Bommel, Bisschop van Luik, bij deze gelegenheid: RJ, 1935, 87—90, en opnieuw afgedrukt RJ, 1941, 196—199.

4) H. W. H. Everts, Mgr. Henricus Hubertus Jacobus Peters, RJ, 1928, 3—17.

5) RJ, 1935, 88; RJ, 1941, 197.

6) P. J. M. van Gils, Het eeuwfeest van Rolduc als opleidingsschool voor onderwijzers, 1836—1936, RJ, 1937, 167—173.

7) RJ, 1928, 10.

8) J. P. Boosten, Kanunnik J. J. Kruyder, 1763—1846, RJ, 1945—46, 223—225.

9) J. Paquay, Een voorvechter van het vrije Katholiek onderwijs: Mgr. van Bommel, RJ, 1931, 3—11.

betaling van een koopsom van 60.000 francs voor de abdij te moeten eisen. Er was geen denken aan, deze som op korte termijn bijeen te brengen. Directeur Peters nam toen de bedelstaf ter hand en trok door geheel België, krachtig gesteund door zijn collega P. D. van Laer (1805-1883), maar de opbrengst bleef beneden de benodigde som. Toch werd tot de overgang besloten. Met Pasen 1843 verliet het Luikse Seminarie Rolduc met medenemen van de gehele inventaris, en op 1 Mei 1843 werd het nieuwe Seminarie „auspice Deo” door Dir. Peters geopend. Het aantal leerlingen bedroeg 86. Eerst op 28 Mei 1845 echter werd overeenstemming bereikt omtrent de verkoop, welke ten laatste werd geregeld bij contract van 24 December 1846, waarbij de abdij met bijbehorende goederen voor een nominale som van 76.000 francs, waarvan echter slechts 60.000 francs betaald zouden behoeven te worden, in eigendom van het Apostolisch Vicariaat van Limburg overging.¹⁰⁾

Niet zonder reden kon op het derde Rolduc het chronicon worden toegepast: „nuda relicta eheu! verum tu pulchrior exis”.¹¹⁾ Het eerste begin was moeilijk. De allernodigste inboedel ontbrak. Leraren en leerlingen waren uiterst primitief behuisd. Van leermiddelen was nauwelijks sprake. Het „corps enseignant” bestond uit een twintigtal priester-leraren, genaamd „régents”; alleen de leraren van de philosophie en de rhétorique droegen de titel van „professeur”. Met de surveillance werden enige filosofen, aanvankelijk in toog, belast. Het Frans was als omgangstaal verplicht.

Na de grote vacantie van 1843 werden naast het Seminarie de „cours spéciaux” in twee klassen geopend; deze groeiden spoedig uit tot 5 klassen en werden in 1845 gescheiden in een Nederlandse en Duitse afdeling, ieder

van 3 klassen, met een of twee voorbereidende. Het aantal leerlingen nam geleidelijk toe; het had reeds in het schooljaar 1843-44 de 200, drie jaar later de 300 overschreden; tegen het eind van de zeventiger jaren werd het getal 400 bereikt.

Het nieuwe Vicariaat had intussen moeite, zijn Klein-Seminarie met de nodige priesterleraren te voorzien. Na de grote vacantie van 1845 werd daarom besloten, enkele filosofen met de titel van „Monsieur” in het lerarencorps op te nemen; zij ontvingen de tonsuur en de kleine orden, droegen het geestelijk kleeid, en kregen van Dir. Peters hun verdere opleiding in de theologie.

In de lente van 1845 kreeg Rolduc voor het eerst gelegenheid om van zijn gevoelens van saamhorigheid met Nederland te getuigen. Op doortocht naar Luxemburg bracht Koning Willem II een kort bezoek aan de inrichting, en hij werd er met veel plechtigheid ontvangen. In het publiek sprak de Koning toen het geruststellend woord uit: „Je vous maintiendrai”, waar Dir. Peters zich later tegenover de bemoeizucht van het Ministerie van Eredienst nog op zou beroepen.¹²⁾

In Juli 1846 werd met het bezoek aan de Heiligdomsvaart te Aken een gebruik ingezet, dat tot een vaste traditie zou groeien; leraren en leerlingen legden de tocht heen en terug te voet af.

Bij het begin van het schooljaar 1847-48 ontving Rolduc de reliquie van de H. Daphne, die thans nog in het priesterkoor is uitgesteld.¹³⁾

Reeds spoedig deed de behoefte zich voelen aan een uitbreiding der gebouwen. In 1848 werd besloten, de voormalige tiendschuur der abdij aan de Westzijde te verbouwen tot aula.¹⁴⁾ Tot dan toe hadden toneel- en muziek-uitvoeringen meestal plaats gehad in een zaal, gelegen op de plaats, waar zich thans de speel- en studiezaal van Klein-Rolduc bevinden, of in de „salle haute,” de

10) De geschiedenis van de onderhandelingen rond deze verkoop en van de moeilijkheden, welke de Nederlandse Regering aan de vestiging van het Klein Seminarie in de gebouwen der voormalige Abdij in de weg legde, is beschreven door J. Kleyntjens, S.J., Rolduc van 1839 tot 1857, RJ, 1930, 74—93.

11) Vgl. Oude Chronica te Rolduc, RJ, 1926, 85—86.

12) RWB, 169; RJ, 1928, 11.

13) RWB, 66—68.

14) RWB, 169; RJ, 1935, 77—83.

tegenwoordige bibliotheek, toen nog niet door een vloer in twee verdiepingen gescheiden, of zelfs in de kerk, waar dan ongeveer ter plaatse van het tegenwoordige altaar van St. Joseph een toneel werd opgeslagen. In 1844 was ook de prijsuitdeling op meer plechtige wijze in de kerk gehouden, en bij die gelegenheid werd voor het eerst het aan alle oud-Rolduciens zo vertrouwde „Adieu Rolduc”, gedicht door Dir. Peters op de muziek van een „vieux air français”, zoals Pothast aantekent, ten gehore gebracht. Het jaar 1848 zag ook de wijding van de eerste torenklok, die te Rolduc zelf was gegoten; zij is in de tweede wereldoorlog aan de roofzucht der Duitsers ten prooi gevallen.

De uitbreiding der gebouwen ging gestadig voort. In 1849 werd de zuidelijke helft van de Westgevel gebouwd, waardoor het vóórfront het mooie symmetrisch aspect kreeg, dat het tot heden heeft behouden. In de nieuwe bouw werden de klassen der Normaalschool en gedeeltelijk die van het Instituut ondergebracht.¹⁵⁾ Ook kregen enige van de leraren van die scholen daar hun verblijf, o.a. de Directeur der Normaalschool, Mhr. van Laer, die tot dan toe de kamer boven de hoofdingang, tegenover die van de Directeur, later bestemd tot provisorskamer, bewoond had. In het spraakgebruik van de leraren draagt de nieuwe vleugel tot heden de naam van „Instituut”. Tegelijkertijd werd ook de scheidingsmuur tussen de gebouwen van Rolduc en die van de hof Kloosterrade, eigendom der familie Deutz, opgetrokken en verrees aan de ingang de dubbele toegangspoort. De bouw had echter een ongelukkig verloop: op 28 April 1849 stortte een deel van de nieuwe westvleugel in, waarbij drie doden te betreuren waren.

Op 17 Juli 1850 bracht Koning Maximiliaan II van Beieren tijdens zijn verblijf te Aken, op verzoek van Directeur Peters, een bezoek aan Rolduc, en hij werd er niet minder luisterrijk dan onze eigen Koning ontvangen.¹⁶⁾

Vermelding verdient, dat in 1851 de eerste universitair gevormde priester-leraar zijn intrede deed te Rolduc. Het was Mhr. Hub. Voragen, die zijn theologische studie te Münster had volbracht. Hij zou de eerste zijn van een lange reeks van academici, die hun aan de universiteit verworven kennis voor het onderwijs aan de scholen van Rolduc vruchtbaar zouden maken. Voorlopig was Münster nog de aangewezen universiteit voor de a.s. priester-leraren van Rolduc. De Nederlandse Universiteiten kwamen niet in aanmerking. Zij lagen te ver af, waren moeilijk bereikbaar, en wat erger was: zij stonden bij de Nederlandse Katholieken in zo kwade reuk, dat het bezoeken van die instellingen vrij algemeen als een gelegenheid tot zonde werd beschouwd.¹⁷⁾

Het volgend jaar, op 11 November 1852, had een gebeurtenis plaats, die het zo afgelegen Rolduc uit zijn isolement zou verlossen. Die dag werd de spoorweg Düsseldorf—Aken geopend en kreeg Rolduc zijn „eigen” spoorstation in Herzogenrath.¹⁸⁾ Enige tientallen jaren lang, tot de opening van de spoorweg Sittard—Herzogenrath in 1896, zou vrijwel alle reizigersvervoer van en naar Rolduc over dit station lopen, en tot de eerste wereldoorlog bleef Herzogenrath voor de verbinding van Rolduc met de buitenwereld zijn betekenis behouden. Leraren en leerlingen gingen de plechtigheden van de opening en de aankomst van de eerste trein op het station van Herzogenrath bijwonen en het Rolducse zangkoor luisterde de plechtigheid op. De nieuwe verbinding maakte het mogelijk, dat de reis naar Aken voor de Heiligdomsvaart in 1853 voor het eerst per trein plaats had.

Op 29 Juli 1853 genoot Rolduc de eer van 't bezoek van de Prins van Oranje, de oudste zoon van Koning Willem III (1840—1879), vergezeld van zijn gouverneur, Jhr. E. A. O.

17) G. Brom, Herleving van de wetenschap in Katholiek Nederland, 's-Gravenhage, 1930, 89.

18) RJ, 1926, 7; zie ook over „De Mozes van Herzogenrath”, die sinds 1856 op het stationsemplement stond opgesteld, maar in 1934 door de Nazis vernield werd, het artikel van Dir. A. v. d. Venne, RJ, 1928, 81—83.

15) RWB, 169; RJ, 1928, 11.

16) RWB, 169—170; RJ, 1926, 6; 1928, 11.

de Casembroot. Het bezoek had een uitgebreide correspondentie tussen Directeur Peters en de Casembroot tot gevolg.¹⁹⁾

In hetzelfde jaar nam de restauratie van kerk en crypte onder leiding van Dr. P. Cuypers een aanvang.²⁰⁾ Ter dekking van de kosten werd een nationale loterij georganiseerd. Een der eerste veranderingen, die Dr. Cuypers in de kerk aanbracht, was de bouw van een oksaal, groot genoeg om plaats te bieden aan het orkest, dat in die dagen nog vaak de kerkelijke plechtigheden opluisterde, en bekroond met een beeld van St. Cecilia, dat in 1854 werd ingewijd. Later zou de bouwmeester dit maaksel zijner handen „un péché de ma jeunesse” noemen; het werd in 1932 door zijn zoon Ir. Jos. Cuypers door een oksaal van geringere diepte vervangen. Het orgel, door de gebroeders Müller van Reiferscheidt gebouwd, werd op 16 Juli 1855 door Mgr. P. M. Vrancken, apostolisch vicaris van Batavia, ingewijd.²¹⁾

10 Juli 1854: Directeur Peters benoemd tot geheim kamerheer van Z. H. de Paus. Tegelijk krijgen alle priester-leraren de titel van „professeur.”

De dogma-verklaring der Onbevleete Ontvangenis op 8 December 1854 bleef te Rolduc niet zonder weerklink. Ter herdenking van het heuglijk gebeuren werd op het voorplein de linde geplant, die zich thans nog vóór de ingang der aula minor bevindt, en op 20 Mei 1855 werd het beeld van O. L. Vrouw Onbevleete Ontvangen uit de kerk tijdelijk in de grote voorpoort geplaatst, waarna Rolduc plechtig aan de Onbevleete Ontvangenis werd toegewijd. 's Avonds was de Oostgevel verlicht en het feest werd besloten met een meerstemmig Magnificat in de kerk.

Niet lang mocht Rolduc zijn eerste Directeur behouden. Of hij zijn koperen feest als zodanig op 1 November 1855 gevierd heeft, vermeldt de geschiedenis niet. Op 7 November van dat jaar is hij op 49-jarige leeftijd

overleden. Twee dagen later werd het stoffelijk overschot in de bovengrondse grafkelder in het Zuidelijk transept der kerk bijgezet; op 27 November kwam Mgr. Paredis de pontificale uitvaart verrichten.

Tegen het einde van hetzelfde jaar werd in de „salle haute” een vloer aangebracht, die haar in twee verdiepingen verdeelde; het bovengedeelte bleef bibliotheek, het onderste werd bestemd tot recreatiezaal, later tot studiezaal.

Eerst op 6 Januari 1856 werd in de vacature van de Directeur voorzien door de benoeming van Mhr. Ant. Jansen.²²⁾ Op 20 Januari werd de nieuwe Directeur door Mgr. Paredis geïnstalleerd; dezelfde dag diende deze aan een der leraren, Mhr. Jos. Deutz, in de kerk van Rolduc het priesterschap toe; daags daarna werd het nieuwe hoofdaltaar van de crypte geconsacreerd.

In dit jaar, op 13 Mei, had voor 't eerst de bedevaart naar Schaesberg plaats, die in het leven van Rolduc zulk een belangrijke jaarlijkse gebeurtenis zou gaan uitmaken.²³⁾ In dezelfde zomer bracht de Gravin van Nassau, weduwe van Koning Willem I, tot tweemaal toe een bezoek aan Rolduc.²⁴⁾ Bij haar tweede bezoek, op het naamfeest van Directeur Jansen, 13 Juni, nodigde zij alle bewoners van Rolduc uit tot een uitstapje naar haar verblijf, het kasteel Rah bij Aken; dit tegenbezoek had op 18 Juni plaats en werd tot de dood van de vorstin in 1864 elk jaar opnieuw ondernomen. De bezoekers werden dan door de gravin gul onthaald en in het park van het kasteel werden volksspelen georganiseerd.²⁵⁾ Naast deze uitgangsdag

22) Een volledige biographie van Dir. Jansen ontbreekt nog. Een kenschetsing vindt men in het artikel van H. W. H. Everts, Voor zestig jaar, RJ, 1926, 62—67, en in de brief van Dir. W. Everts aan Jos. Alberdingk Thijm, dd. 15 April 1868, RJ, 1924, 74.

23) RWB, 172; F. Raats, Naar Schaesberg, R.J., 1921, 105—106.

24) RWB, 172.

25) Over de persoonlijke relaties van Dir. A. Jansen met de Gravin van Nassau en met Mgr. J. F. Landriot, Bisschop van La Rochelle, zie RJ, 1925, 84; 1926, 64. — Ook met de provisor, Mhr. Raetsen, onderhield de Gravin van Nassau betrekkingen van vriendschap. Van Januari tot Juni 1859 vergezelde deze haar op haar uitnodiging op een reis naar Spanje, waarbij o.a. een bezoek werd afgelegd bij de Hertogin van Thèbes, moeder van Keizerin Eugénie van Frankrijk.

19) RWB, 170; RJ, 1928, 12—13.

20) P. S. Everts, Dr. P. J. H. Cuypers en Rolduc, RJ, 1927, 86—104.

21) H. W. H. Everts, Rolduc's orgel, RJ, 1931, 64—66.

bestond echter reeds in deze tijd de „Jour de jeux”, daags na het Directeursfeest.²⁶⁾

Bij het begin van het nieuwe schooljaar werd de functie van prefect ingesteld en als zodanig werd benoemd Mhr. G. Custers; deze bleek echter niet voor zijn taak berekend, en het ambt van prefect werd spoedig weer afgeschaft.

In 1857 werd een nieuw beeld van de Onbevleete Ontvangenis, geschenk van de familie Deutz, naar de tekening van Dr. Cuypers, in de nis van de grote ingangspoort geplaatst. De kerk kreeg in hetzelfde jaar nieuwe biechtstoelen, eveneens naar het ontwerp van Dr. Cuypers.²⁷⁾

Bij een bezoek van de gouverneur van Limburg aan Rolduc op 24 October 1857 werd voor het eerst een Limburgs Volkslied, woorden van Mhr. W. Everts, muziek van Mhr. B. Pothast, ten gehore gebracht.²⁸⁾ Het lied is niet populair geworden; pas veel later is het volkslied „Limburg, mijn Vaderland” opgekomen.

In 1860 werd de congregatie van de Onbevleete Ontvangenis voor seminaristen opgericht. Zij hield haar bijeenkomsten in een lokaal tegenover slaapzaal IV, thans herenkamer.²⁹⁾

Twee jaren achtereenvolgens werd de prijsuitdeling onder leiding van Mhr. Pothast op groot-scheepse wijze met muziek opgeluisterd. In 1860 stond de opera „Joseph in Egypte” van Méhul op het program, het jaar daarna de opera „Fidelio” van Beethoven, na de adaptatie voor mannenrollen herdoopt als „Lionello”. Deze uitvoeringen kunnen als de hoogtepunten van de muzikale geschiedenis van Rolduc worden beschouwd.³⁰⁾

Bij de aanvang van het schooljaar 1861-62 werd het prefectschap opnieuw, en nu voor goed ingesteld en werd Mhr. J. Janssen met die waardigheid belast. Twee jaar later werd deze opgevolgd door Mhr. G. Ramakers.

De wet op het Middelbaar Onderwijs, die op 2 Mei 1863 van kracht werd, bracht voor een belangrijk deel van de scholen van Rolduc een ingrijpende verandering mede. Directeur Jansen begreep onmiddellijk wat hem te doen stond. Wilde Rolduc zijn betekenis als opleidingsschool voor geheel Nederland volgens de bedoeling van zijn voorganger behouden, dan moest niet enkel het onderwijs aan de eisen van de wet worden aangepast, maar moest ook voor wettelijk bevoegde leraren worden gezorgd. Twee leerlingen van de filosofie, bestemd om tot leraar op Rolduc te worden benoemd, H. Claessen en P. van de Goor, behaalden als eersten resp. in 1864 en 1865 de akte M.O. Frans en Nederlands.³¹⁾

Op Palmzondag 1864 werd de Matheuspassie volgens compositie van Mhr. Pothast, die tot de meest onvergetelijke herinneringen van iedere oud-Rolducien behoort, voor het eerst in de kerk uitgevoerd. „Muziek” in de kerk zou echter spoedig tot het verleden behoren: op 8 December 1866 werd bepaald, dat voortaan geen strijk- of blaasinstrumenten meer ter opluistering van de godsdienstplechtigheden mochten worden gebruikt.³²⁾

In 1867 werd de recreatiezaal der filosofen, van ouds bekend als „Casino”, gevestigd op de bovenste verdieping van de noordelijke toren van de Oostgevel, destijds „Sebastopol” genaamd; omstreeks het midden van de 70-er jaren vond de verhuizing plaats naar het lokaal in de Zuidelijke toren, bekend als „Siberië”.³³⁾

Tijdens de Paasvacantie van 1868 werd Rolduc opgeschrikt door het onverwachte bericht van de dood van Directeur Jansen, die op bezoek bij zijn oud-collega, kapelaan H. Jacobs te Haelen, in de nacht van Goede Vrijdag op Paaszaterdag 12 April plotseling

26) RJ, 1923, 63.

27) RJ, 1927, 93.

28) RJ, 1928, 9—10.

29) RJ, 1930, 101.

30) RWB, 172; RJ, 1926, 10—11

31) H. W(ismans), Een terugblik, RJ, 1947, 109. — Ten onrechte wordt in de aanhef van dit artikel Directeur Everts genoemd; deze is eerst in 1868 als zodanig opgetreden.

32) RJ, 1926, 13—14.

33) RJ, 1930, 101.

53 54

was overleden.³⁴⁾ Op 14 April had in de Kathedraal te Roermond de pontificale uitvaartdienst plaats; 's avonds werd het stof-felijk overschot in de grafkelder der abdij-kerk bijgezet; op 13 Mei, na de terugkeer der leerlingen, werd ook daar een plechtige lijkdienst gehouden.³⁵⁾

Reeds enkele dagen later kreeg Rolduc zijn nieuwe Directeur in de persoon van Mhr. W. Everts (1827—1900).³⁶⁾ Met recht en reden kan Everts als de „grote” Directeur in de eerste eeuw van Rolduc's derde bestaan worden aangemerkt. Hij heeft het moderne Rolduc gemaakt tot wat het geworden is, de eerste Katholieke H.B.S. in Nederland ge-sticht en het initiatief genomen tot de studie van aanstaande priester-leraren aan Neder-landse Universiteiten.³⁷⁾ Zijn beeld is door een oud-Rolducien, die een van onze grootste proza-schrijvers zou worden, in twee onster-felijke werken vereeuwigd.³⁸⁾

Reeds in het eerste jaar van zijn optreden paste Directeur Everts het studieprogram van de Middelbare School met 3-jarige cursus aan de eisen van de nieuwe wet op het M.O. aan, met het vooropgezette doel, deze school zo spoedig mogelijk in een vijf-jarige H.B.S. om te zetten.³⁹⁾ Rolduc ging een nieuwe toe-komst tegemoet. Het plan van Directeur Peters kon nu in volle omvang worden ver-werkelijkt. Het afgelegen Rolduc ging zijn leerlingen trekken uit alle delen van het land. Onder Directeur Everts heeft Rolduc zijn nationale betekenis gekregen.

Met groot enthousiasme kon dan ook op 18 Augustus 1868 het 25-jarig bestaan van het „derde” Rolduc worden gevierd. Met Mgr. Paredis kwamen twee buitenlandse bisschop-pen de feestelijkheid opluisteren. Bij gebrek

aan ruimte in de eetzaal werd het feestdiner in de gangen gehouden.⁴⁰⁾

In 1869 nam Directeur Everts het kloeke besluit, een zijner jonge priester-leraren, F. Spijkers, tot voltooiing van zijn studie en tot het verwerven van de wettelijke onderwijs-bevoegdheid naar Leiden te zenden. De ongewone verschijning van een priester aan 's lands oudste en eerste Universiteit ver-wekte in sommige weinig vooruitziende krin-gen een storm van verontwaardiging. Men dachtte van een studie in dit onkerkelijk milieu de ergste gevaren voor geloof en zeden, en hoopte, dat Rome tussenbeide zou komen. Gesteund door zijn Bisschop hield Directeur Everts stand. Zijn voorbeeld van vertrouwen heeft navolging gevonden. Tien-tallen priesters, eerst en vooral van het Bisdom Roermond, later ook van andere Bis-dommen en van tal van kloosterorden, hebben in de verdere loop van de 19e en in de 20ste eeuw aan de Nederlandse Univer-siteiten hun studie volbracht. Zij zijn daar-door in staat geweest, tot de culturele eman-cipatie der Nederlandse Katholieken een belangrijke bijdrage te leveren. Maar het mag niet worden vergeten, dat het initiatief daar-toe, ondanks tegenstand en verdachtmaking, van Rolduc en zijn Directeur is uitgegaan.⁴¹⁾

Tot 1870 werden de enkele leerlingen, die te Rolduc overleden, op het kerkhof van Kerk-rade ter aarde besteld. In dat jaar kreeg Rolduc zijn eigen kerkhof aan de Noordzijde van de tuin, het stille hoekje tussen de nauwe muren, dat met zijn hoge cypressen zo dicht bij de speelplaats altijd weer even aan de eeuwigheid doet denken.⁴²⁾ De eerste die er begraven werd, op 18 Juli 1870, was Johan van Weede.⁴³⁾ Zijn ouders lieten te zijner nagedachtenis op het kerkhof de fraaie graf-kapel oprichten, naar het ontwerp van Dr. Cuypers, en schonken aan de kerk van Rolduc de Johannesklok, die elke dag op het

34) Over de dood van Dir. Jansen, Brief van Dir. W. Everts aan Jos. Alberdingk Thijm, dd. 15 April 1868, RJ, 1924, 74.

35) RWB, 174.

36) Bij een eeuwfeest: Mgr. Dr. W. Everts (1827—1927), RJ, 1927, 62—64; J. Alberdingk Thijm S.J., Herdenking Prof. W. Everts, RJ, 1921, 70—73; RWB, 176—181.

37) Over de betekenis hiervan: Jos. Schrijnen, Rolduc, een kultuurhaard, RJ, 1921, 59—60.

38) A. J., J. A. Alberdingk Thijm, Amsterdam, 1893; Lod. van Deyssel, De Kleine Republiek, Amsterdam, 1924.

39) RWB, 179.

40) RJ, 1926, 14.

41) zie noot 37.

42) J. Adams, Het kerkhofje, RJ, 1929, 72—73.

43) RWB, 68; Alph. Deumens, Johan van Weede, RJ, 1935, 3—12.

middaguur haar sonoor geluid heeft doen horen tot in 1943 „een goddelooze hand (om een profetisch woord van de schrijver in RWB aan te halen), dit gezegend oord is komen onteeren.”⁴⁴⁾

Het was in dezelfde dagen, dat de Frans-Duitse oorlog uitbrak. Zou het krijgsgeweld ook onze grenzen overschrijden? Om op alle gebeurtenissen voorbereid te zijn, besloot men de leerlingen reeds op 2 Aug. in vacantie te zenden. Twee leraren bleven het huis bewaken. Maar, Goddank, het onweer dreef over, en het nieuwe schooljaar, op tijd begonnen, had een normaal verloop. Tegen het eind van het schooljaar, op 16 Juli 1871, werd het zilveren priesterfeest van Paus Pius IX, zo juist beroofd van zijn Staten, plechtig gevierd.

Op 10 Maart 1872 had de eerste opvoering plaats van Vondel's Joseph in Dothan, later zo dikwijls herhaald; de muziek bij de reien was van Mhr. Pothast.⁴⁵⁾

In hetzelfde jaar werd met de vijfjarige H.B.S., ingericht volgens de eisen der wet op het Middelbaar Onderwijs, een officieel begin gemaakt door toevoeging aan de bestaande klassen van een vierde (naar het toenmalig spraakgebruik „seconde” geheten), die echter nog niet meer dan drie leerlingen telde.⁴⁶⁾ De uitbreiding van het onderwijs had de bouw van een nieuwe vleugel, aan de Zuidzijde, noodzakelijk gemaakt, waarin speciale lokalen voor natuur- en scheikunde en tekenen waren opgenomen. Door een ruim trappenhuis werd de nieuwe klassenvleugel met de bestaande gebouwen verbonden. Op dit trappenhuis kwamen aan de Oostzijde uit de nieuwe eetzaal voor de leraren („grote Treize”) en daarboven de Congregatiekapel. De nieuwe bouw werd in 1873 in gebruik gesteld. Tegelijkertijd werd de Kerk verrijkt met een H. Hartaltaar (naar de tekening van Dr. Cuypers) in het Zuidertransept.⁴⁷⁾

22 October 1873: aardbeving op Rolduc, zonder veel schade aan te richten. Enkele van de gipsen apostelbeelden in de gang bij de Bisschopszaal vielen van hun voetstukken. Hun plaatsen zijn nooit meer aangevuld.⁴⁸⁾

Mhr. Spijkers was in 1873 na volbrachte studie uit Leiden teruggekeerd en had zijn lessen te Rolduc aangevangen. Men ging thans met betrekking tot de universitaire studie van aanstaande priester-leraren van Rolduc een systeem beproeven, dat nog lang gevolgd zou worden, en zond twee filosofen, H. Everts en J. Keuller, voor de universitaire examens naar Leiden. Beiden zouden later in de geschiedenis van ons huis en van het Bisdom een belangrijke plaats innemen.⁴⁹⁾

Een ware ramp trof Rolduc op 19 Januari 1874: tegen 8 uur 's avonds brak brand uit in een schuur vlak bij de aula. Het vuur deelde zich spoedig aan deze mede en ondanks de uiterste inspanning kon niet worden voorkomen, dat schuur en aula geheel uitbrandden. Het gehele theatermateriaal ging verloren. Gelukkig dreef de straffe Oostenwind de vonken naar de vijver, zodat het hoofdgebouw geen gevaar liep.⁵⁰⁾

Met de herbouw van de aula werd vrijwel onmiddellijk een begin gemaakt. Het ontwerp was, zoals te verwachten, van de hand van architect Cuypers. De Rolducse leraar G. Slits en een artist van Cuyper's atelier, de Heer Lauweriks,⁵¹⁾ verzorgden de schildering van wanden en plafond; in plaats van de figuren uit de heidense mythologie, vroeger ontworpen, maar niet uitgevoerd, werden de beeltenissen van vertegenwoordigers van kunsten en wetenschappen uit alle tijden aangebracht.⁵²⁾

48) RJ, 1922, 72.

49) P. Geurts, Mgr. Prof. J. Keuller, RJ, 1925, 3—8; Jos. Cuypers, Wijlen Mgr. Kanunnik H. W. H. Everts en de overleden bouwmeester Dr. P. Cuypers, RJ, 1939, 11—13; Ter herinnering aan Mgr. H. W. H. Everts, RJ, 1939, 5—10.

50) RJ, 1935, 78.

51) Tijdens de uitvoering van dit werk is Lauweriks te Rolduc overleden; hij ligt begraven op het kerkhof tegen de westelijke muur.

52) RWB, 181; RJ, 1935, 78.

44) RWB, 71.

45) RJ, 1926, 15.

46) RWB, 180.

47) RJ, 1922, 70; 1927, 94.

Aan het einde van dit studiejaar werd voor het eerst volgens de regels van de wet op het M.O. het eindexamen van de 5-jarige H.B.S. afgenomen; er was slechts één kandidaat, L. A. J. Keuller van Maastricht; deze heeft het merkwaardige feit op geestige wijze voor de historie vastgelegd.⁵³⁾

Kort tevoren had het zilveren regeringsjubileum van Koning Willem III aanleiding gegeven tot een luisterrijke feestviering. Aan de Koning werd een fraai gecalligrafeerd album aangeboden, waarin zijn afstamming van Karel de Grote werd „bewezen”. Het plan was in overleg met Jos. Alberdingk Thijm door Directeur Everts ontworpen. De tekeningen waren van de hand van Mhr. Slits.⁵⁴⁾ De Directeur zelf had de feestcantate verzorgd, welke door Mhr. Pothast werd getoonzet. Verschillende bladen lieten zich lovend over de compositie uit; men begon ook buiten Limburg van Rolduc als cultuurcentrum notitie te nemen.⁵⁵⁾ Het muzikleven bloeide; bij de opening van de herbouwde aula, op de 2de Zondag van de Vasten 1875 werd onder de bezielende leiding van Pothast de opera „Le Châlet” ten tonele gevoerd. Nog in hetzelfde jaar komt „Athalie” op het program onder leiding van Mhr. Corten; voor de koren had Pothast de muziek geschreven.

In 1876 werden door de Hoger-Onderwijs-wet de voorbereiding en de toelating tot de Universiteit wettelijk geregeld. Noblesse oblige: te Rolduc was men er zich wel van bewust, dat dit de verplichting medebracht het klassieke onderwijs zo in te richten, dat de leerlingen met gerustheid aan het toelatingsexamen tot de Universiteit, hetwelk destijds door de hoogleraren werd afgenomen, konden worden afgeleverd.⁵⁶⁾

Vele honderden hebben sindsdien onder

vigueur van de wet van 1876 te Rolduc het voorbereidend hoger onderwijs genoten, dat hun de weg heeft geopend tot de universitaire examens, en daarmee, om met artikel 1 van de juist genoemde wet te spreken, hetzij „tot zelfstandige beoefening der wetenschappen,” hetzij tot „maatschappelijke betrekkingen, waarvoor ene wetenschappelijke opleiding vereist wordt..”

Ook uiterlijk kreeg Rolduc in dit jaar een uitbreiding. De Noordelijke vleugel, uitziend op de basse-cour, werd gedeeltelijk hoger opgebouwd, gedeeltelijk nieuw opgetrokken: aan deze verbouwing danken de keukens, de grote en kleine eetzaal, alsmede de slaapzalen II en IV haar huidige omvang.⁵⁷⁾

Het nieuwe jaar 1877 bracht op zijn eerste dag aan Rolduc een blijde boodschap: Directeur Everts werd benoemd tot Geheim Kamerheer van Z. H.⁵⁸⁾ Tegen het eind van het jaar valt nog een andere gebeurtenis van gewicht te vermelden: op Tweede Kerstdag (de Kerstvacantie is eerst in 1885 ingevoerd!) werd een afzonderlijke afdeling van de Maria-Congregatie opgericht voor niet-seminaristen. Mhr. Corten, de latere Directeur, kreeg de leiding.⁵⁹⁾ In RJ 1928 wordt vermeld, dat in de toen verlopen 50 jaar van het bestaan van deze Congregatie ruim 2200 leerlingen van Rolduc hun opdracht hebben gedaan. „Wij mogen aannemen,” voegt de Annalist van 1928 (Directeur A. van de Venne) daaraan toe, „dat in dat lange tijdperk het lidmaatschap van de Congregatie voor honderden een bron is geweest van grote zielekracht, dat zij daar hun hemelse moeder meer hebben leren beminnen, dat zij daardoor bevestigd zijn in de deugd, maar ook in liefde voor de Katholieke Kerk en voor hunne medemens.”

Op het feest van Maria ten Hemelopneming, 15 Augustus 1880, beleefde Rolduc een zeldzame plechtigheid. Aan vierduizend Duitse Katholieken uit het naburige Rijnland,

53) L. A. J. Keuller, De stichting der Hoogere Burger-school te Rolduc gezien met het oog van den eersten leerling, RJ, 1922, 67—74.

54) RWB, 72; H. Duurkens S.J., Brief aan Dr. F. Sassen te Rolduc, Studiën, C (1923), 409—410; De afstamming der Koningin tot op Karel den Groote, Studiën, CI (1924), 140—149, 208—216.

55) RJ, 1926, 15.

56) RWB, 180.

57) RWB, 181.

58) RWB, 181.

59) Een uitvoerig verslag van deze oprichting met lijst der opeenvolgende directeuren, RJ, 1928, 35—38.

die door de Kulturkampf van het regelmatig ontvangen der H. Sacramenten verstoken moesten blijven, werd door Mgr. Paredis in onze Kerk het H. Vormsel toegediend. Terecht tekent de Annalist van die dagen (Pothast) hierbij aan: „Rolduc choisi comme lieu de pèlerinage sur la terre étrangère sera béni par le Saint Esprit, qui y est descendu sur des milliers de fidèles, persécutés dans leur malheureux pays.” Hoe weinig kon de schrijver voorzien, dat binnen enkele tientallen jaren nog veel grotere rampen dit „ongelukkige land” zouden treffen!

De tachtiger jaren zijn onder het energieke bestuur van Directeur Everts zonder veel schokkende gebeurtenissen voorbijgegaan. Rolduc heeft in deze jaren zijn reputatie als onderwijsinrichting van de eerste rang in geheel Nederland gevestigd. De persoonlijke contacten, die Mgr. Everts onderhield met tal van vooraanstaande personen in „Holland”, droegen niet weinig tot het aanzien zijner scholen bij. Directeur Everts wist zijn leraren van jong tot oud voor de hun opgedragen taak te bezielen, en al bleven botsingen met zijn krachtige persoonlijkheid niet uit, toch werd er onder zijn leiding met ijver en toewijding gewerkt om het onderwijs steeds hoger op te voeren. Het aantal wettelijk bevoegde leraren nam steeds toe. In de afzondering, waarin Rolduc bij gebrek aan verkeersmiddelen toen gelegen was, werd alle aandacht op het werk binnenshuis geconcentreerd. De Directeur en zijn medewerkers gaven zich grote moeite voor de geestelijke verzorging. Bij leraren en leerlingen bestond een intense belangstelling in de schone letteren. Het muziekleven bereikte de hoogten van zijn bloei.

De betekenis van Rolduc als centrum van cultuur werd officieel erkend, toen de Universiteit van Leuven in 1887 aan Directeur Everts het ere-doctoraat in de letteren verleende.

Bij de zorg voor het onderwijs en de godsdienstige belangen der leerlingen werden intussen de eisen van comfort en hygiëne niet

uit het oog verloren. In 1881 werd de gasverlichting ingevoerd. Men was daar op Rolduc tijd en omgeving mee vooruit. Een eigen gasfabriek aan de Noordzijde der gebouwen, waar thans het Zusterhuis en de wasserij zich verheffen, voorzag in de productie. In 1887 werd de waterleiding, gevoed uit eigen bronnen, in gebruik genomen. Dientengevolge konden het volgend jaar in het souterrain onder de infirmerie in de Noord-Oostvleugel badkamers worden ingericht, terwijl het grote carré werd versierd met vijver en fontein.

Op 't krachtige gestel van Directeur Everts deed intussen de ouderdom zijn invloed gelden. In 1889 werd Mhr. R. Corten aangewezen om de Directeur bij diens ontstentenis te vervangen. Toch werd het 40-jarig priesterfeest van de Directeur op 11 Augustus 1891 nog met grote luister gevierd. Everts' verdiensten werden door Z. H. de Paus erkend door zijn benoeming tot Huisprelaat, door H. M. de Koningin-Regentes door die tot Ridder in de Orde van de Nederlandse Leeuw.⁶⁰⁾ Op de feestdag zelf werd onder groot enthousiasme van de aanwezigen besloten tot de algehele restauratie van de Kerk.⁶¹⁾ Enige maanden later, op 15 November 1891, werd het gebeente van de H. Daphne plechtig bijgezet in een nieuw reliekschrijn naar het ontwerp van de edelsmid Schreyen te Aken, geschenk van leraren en leerlingen bij het jubileum van hun Directeur.⁶²⁾

De uitvoering van de plannen voor de restauratie der Kerk liet niet op zich wachten. Zij geschiedde, zoals vanzelf sprak, onder leiding van de grote bouwmeester Cuypers en volgens de beginselen, welke deze reeds vele jaren bij talrijke herstelwerken in binnen- en buitenland had toegepast. Die beginselen hielden in: een zo volledig mogelijke reconstructie van het oorspronkelijke bouwwerk, hetgeen betekende: afbraak van

60) RWB, 181.

61) RWB, 34—35.

62) RWB, 67.

hetgeen in de loop der eeuwen daaraan was toegevoegd. Een nauwkeurig onderzoek van de nog voorhanden bouwresten uit vroeger eeuwen brachten Cuypers tot de opzet van een plan, dat naar zijn mening van het oorspronkelijk grondplan van de kerk van Rolduc slechts weinig afweek en volgens dit grondplan, gedeeltelijk op de oude fundamenten, heeft hij de Kerk hersteld. Daartoe moest in Maart 1892 de klokkentoren, die omstreeks het midden der 18de eeuw op de fundamenten van de Noordelijke concha van de crypte was opgetrokken en die in het profiel van Rolduc zulk een gelukkig pendant vormde met de grote toren, worden afgebroken. Vervolgens ging men over tot sloping van het gothische priesterkoor; ook het trappenhuis achter het hoofdaltaar, dat koor en woonhuis verbond, werd afgebroken. In April verdween de bovengrondse grafkelder uit het Zuidelijk transept. De stoffelijke resten van de Abten van het vroegere klooster en van de Directeuren Jansen en Peters, die daar begraven lagen, werden te zelfder plaatse onder de vloer van de Kerk bijgezet.⁶³⁾ Op 22 Juni werd de eerste steen gelegd voor het nieuwe koor, op 27 September was de restauratie der crypte voltooid.⁶⁴⁾ In plaats van de vroegere trap, die de gehele breedte van het priesterkoor besloeg, verbonden reeds sinds 1873 twee trappen koor en kerk. Tussen de beide trappen was op grond van daar ontdekte sporen van de vroegere constructie een nieuwe toegang geopend naar de crypte.

Aan het einde van het schooljaar 1892 werd de Normaalschool, die reeds in 1836 te Rolduc gevestigd was en in 1843 opnieuw was opgericht, naar Echt verplaatst en in een Kweekschool omgezet. Een der Rolducse leraren, H. Reighard (1848-1942), werd tot Directeur der nieuwe Kweekschool benoemd. Met de „normaliens” verdwenen ook de laatste externen van Rolduc.

Begin Augustus 1893 waren er drie nieuwe concha's van het priesterkoor, in klaverblad-vorm, overeenkomend met de concha's van de crypte, voltooid.⁶⁵⁾ Op 8 Augustus werd het nieuwe hoofdaltaar door Mgr. Boermans geconsacreerd, ter inleiding van het feest van het 50-jarig bestaan van het nieuwe Rolduc en het 25-jarig directeurschap van Mgr. Everts, dat de volgende dag met grote luister werd gevierd. Onder de honderden gasten, voor het merendeel oud-leerlingen, bevonden zich Ph. Kardinaal Kremetz, Aartsbisschop van Keulen, de Pauselijke Internuntius bij het Nederlandse Hof en verschillende bisschoppen.⁶⁶⁾

Directeur Everts achtte echter met het oog op zijn gevorderde leeftijd de tijd gekomen om het bestuur van Rolduc aan jongere handen over te geven. Op de feestdag zelf maakte hij zijn besluit bekend om zijn ontslag aan de Bisschop aan te vragen. De onder-directeur, Dr. R. Corten (1844-1909) werd zijn opvolger. Op 25 October 1893 werd hij door Mgr. Boermans geïnstalleerd. „Hij was in de volle kracht des levens,” schrijft Prof. van Rooy over Directeur Corten.⁶⁷⁾ „Gedragen door een heerlijke geestdrift voor de taak, na Everts hem toevertrouwd, in het bezit eener stoere gezondheid, kon hij zich ten volle, zonder eenige belemmering geven aan de verwerkelijking zijner illusiën. Illusie was het hem voort te werken aan Rolduc's „regeneratie”, ingezet en zonder schroom voor talloze moeilijkheden bevorderd door Everts, die de teekenen van den nieuwen tijd zoo juist doorzag.”..... „Daarbij kwam, dat er in hem iets school van een romanticus, die feiten en gebeurtenissen wist te beschouwen uit een hoog gezichtspunt, die in het leven de schoonheid en de poëzie te vinden en begrijpen wist en door zijn woorden en geschriften geestdrift, opgetogenheid en bezieling bij zijn leerlingen

⁶⁵⁾ RJ, 1927, 95.

⁶⁶⁾ RWB, 186.

⁶⁷⁾ A. H. M. J. van Rooy, Rolduc's geest, RJ, 1921, 61—62; P. J. M. van Gils, Lijkrede op Mgr. Dr. R. Corten, RJ, 1923, 3—6.

⁶³⁾ Het lichaam van Dir. Peters bleek nog ongeschonden te zijn, RJ, 1928, 17.

⁶⁴⁾ RJ, 1927, 95.

vermocht te doen ontgloeien voor al wat waar en goed en schoon en edel was." Met deze woorden van een oud-leerling, die „Rolduc's geest" wellicht beter dan enig ander in zich heeft opgenomen, is de figuur van de nobele en welsprekende Directeur Corten ten volle getekend. Zo hij de kracht miste van zijn voorganger en in bestuursgevaren bij deze ten achter stond, er ging een bezieling van hem uit, welke allen, die onder hem gediend hebben, voor het leven is bijgebleven.

De afgetreden Directeur Everts werd op 31 October 1893 voor het toenmalige district Roermond tot lid der Tweede Kamer gekozen; hij vestigde zich in de bisschopsstad en bleef daar woonachtig tot zijn dood in 1900.

Het nieuwe hoofdaltaar der kerk werd in 1894 voltooid door de plaatsing van een rijkgebeeldhouwde retable, geschenk van de oud-leerling A. Mähler. Het draagt ter herinnering aan de weldoener het chronicon: „Antonius Mähler Rodae altricis haud oblitus pia largitione altare exstrui iussit." ⁶⁸⁾

Op 17 Februari 1894 verscheen het eerste nummer van een eigen schoolblad van Rolduc, genaamd „Utile Dulci", dat aan leraren en leerlingen gelegenheid bood, hun vaardigheid met de pen in de vreemde talen te oefenen. Het heeft slechts een tiental jaren bestaan.

In hetzelfde jaar werd besloten het „Institut allemand" om te zetten in een „Deutsche Realschule", die naar de eisen van de Duitse onderwijswetgeving ingericht zou zijn en een cursus van 6 jaar zou bevatten. Men hoopte op die wijze het aantal leerlingen uit het nabuurland, waar het Katholiek onderwijs nog steeds in moeilijke omstandigheden verkeerde, aanzienlijk op te voeren. De Realschule werd een mislukking; in plaats van toe te nemen, verminderde het aantal Duitse leerlingen. Reeds een jaar later werd de gehele Duitse afdeling van Rolduc opgeheven.

7 Augustus 1895: het gebeente van de gelukzalige Ailbertus van Antoin, stichter van

Rolduc, in 1121 te Sechtem bij Bonn begraven, wordt op plechtige wijze naar Rolduc overgebracht. Het werd ter ruste gelegd in een eenvoudige houten sarcophaag in de crypte, tot het in 1897 door Mgr. H. van de Wetering, Aartsbisschop van Utrecht, geplaatst werd in een gebeeldhouwd stenen monument, door Dr. Cuypers ontworpen. ⁶⁹⁾

In hetzelfde jaar werd een verandering gebracht in de verdeling van het schooljaar; de tijd der vacaties werd aangepast aan die van de openbare scholen, hetgeen een aanmerkelijke vervroeging van de zomervacantie meebracht. ⁷⁰⁾

In dezelfde zomer van 1895 werd begonnen met de afbraak van de gebouwen aan het grote carré, die de Noordzijde der Kerk aan het oog onttrokken. Daardoor kon het Noordelijk transept, waar een der kruisgangen doorheen liep, in zijn oorspronkelijke vorm worden hersteld. Een nieuwe gang in romaanse stijl, constructie van Dr. Cuypers, die de verbinding in het claustrum zou verzekeren, was na de Paasvacantie van 1897 voltooid. Ter vervanging van de sacristie, die aan de Zuidzijde van het priesterkoor gelegen was, werd een nieuwe sacristie aan de Noordzijde der Kerk opgetrokken: op 4 Mei 1897 werd deze in gebruik genomen. Een lantaarntorentje verrees in het carré van Klein Rolduc, waar eens de sacristie gestaan had. ⁷¹⁾

Intussen was in 1896 naast de vijfjarige H.B.S. een Handelsschool met driejarige cursus geopend. — Op 30 April van dat jaar was geheel Rolduc getuige van de plechtige opening van de spoorlijn Sittard—Herzogenrath, met Kerkrade—Rolduc als Nederlands grensstation. Directeur Corten hield op de hem eigen welsprekende wijze een bloemrijke feestrede, de harmonie van Rolduc speelde vrolijke marsen. Voortaan zou Rolduc „niet enkel meer langs vreemde spoorlijnen bereikbaar" zijn. In een overeenkomst met de Staatsspoorwegen werden gunstige voor-

⁶⁹⁾ RWB, 11—12; 189; RJ, 1927, 99.

⁷⁰⁾ RWB, 189.

⁷¹⁾ RJ, 1927, 97.

⁶⁸⁾ Beschrijving RWB, 54.

waarden bedongen voor het vervoer der leerlingen.⁷²⁾

Op 13 October 1896 werd Dr. W. H. Nolens, priester-leraar van Rolduc (1860—1931), door de kiezers in het district Venlo tot lid van de Tweede Kamer gekozen. Dertien jaar lang heeft de toekomstige Kabinetsformateur en Minister van Staat het lidmaatschap der Kamer met het leraarschap te Rolduc verbonden. Eerst in 1909, toen hem een professoraat te Amsterdam verleend werd, vestigde hij zich metterwoon te 's-Gravenhage.⁷³⁾

Een van de laatste dagen van het schooljaar, 12 Juli 1897, herdacht Rolduc op feestelijke wijze de dag, waarop het voor 50 jaar in het bezit was gekomen van de relieken van de H. Daphne, en vierde het tevens de 25ste verjaardag van zijn H.B.S. Hoge kerkelijke en wereldlijke autoriteiten waren aanwezig.⁷⁴⁾

In dezelfde zomer, op 31 Juli 1897, deden de „Kleine Zusters van St. Joseph” haar intrede op Rolduc, om haar zegenrijk werk voor de materiële verzorging van leraren en leerlingen te beginnen.⁷⁵⁾

Op 27 Februari 1898 werden drie leraren van Rolduc, H. Janssens, J. Hilgers en F. Petry door Mgr. Boermans in de Abdijkerk priester gewijd.⁷⁶⁾

Drie gebrandschilderde vensters, product van Engelse glasschilderkunst en geschenk van Rolduc's oud-leerling A. Mähler, kwamen in het jaar 1898 de hoofdabsis der crypte versieren. De bedoeling van de schenker was, door deze vensters de herinnering levendig te houden aan zijn leermeester B. Pothast, die na een 50-jarige werkzaamheid Rolduc ging verlaten.⁷⁷⁾

23 Januari 1899: Rolduc krijgt een nieuwe verbinding met de buitenwereld: het wordt rechtstreeks aan het Rijks-telegraaf- en telefoonnet aangesloten.⁷⁸⁾

In de organisatie van het onderwijs werd dit jaar een belangrijke verandering gebracht. De H.B.S. werd van af de tweede klas gesplitst in twee afdelingen, in die voege, dat in de ene uitsluitend handelsonderwijs ter directe voorbereiding op het maatschappelijk leven zou worden gegeven. De aldus gevormde 3-jarige Handelskursus zou met een eindexamen worden besloten.

Daarenboven had de ervaring geleerd, dat de aansluiting van de lagere scholen, die door de leerlingen van Rolduc in de meest uiteenlopende streken van het land waren bezocht, op het middelbaar en voorbereidend hoger onderwijs, vaak zeer veel te wensen overliet. Met het oog daarop werd besloten, aan de inrichting een voorbereidende school met twee afdelingen te verbinden, waarin volgens een bijzonder leerplan, in een afzonderlijk gebouw, door afzonderlijk onderwijzend personeel van geestelijken de nodige voorbereiding zou worden gegeven op het onderwijs in de eerste klas van Gymnasium en H.B.S.

Deze verdere differentiatie en uitbreiding van het onderwijs eiste ook een verdere uitbreiding der gebouwen. Te dien einde werd van de familie Deutz, eigenares van de aangrenzende hoeve, aan de Zuidzijde van de voormalige abdij een aanzienlijk stuk gronds gekocht, dat plaats zou moeten bieden voor de behuizing der nieuwe klassen en haar bevolking. Weldra werd een aanvang gemaakt met de bouw van de nieuwe Zuider-vleugel, waardoor de machtige vierhoek van de gebouwen van het derde Rolduc, door de Kerk in tweeën gedeeld, zou worden afgesloten. Na de grote vacantie van 1899 werd „Klein Rolduc” door Mgr. J. H. Drehmanns, coadjutor van de Bisschop van Roermond, plechtig ingezegend.⁷⁹⁾

Bij de aanvang van het nieuwe schooljaar 1899—1900 werd ook, in overleg met de Bisschoppelijke Colleges van Roermond en Weert, voor de a.s. priester-studenten, die niet voor het toelatingsexamen tot de univer-

72) RWB, 189—190.

73) A. Terstappen, De omlijsting van dit portret, RJ, 1922, 3—7.

74) RWB, 190—191.

75) RJ, 1923, 7.

76) RJ, 1923, 11, n.1.

77) RJ, 1927, 98.

78) RWB, 191.

79) RWB, 192—193.

siteit werden opgeleid, een nieuw speciaal leerplan ingevoerd.⁸⁰⁾

Inmiddels was de beschrijving der Kerk, ontworpen en uitgevoerd door Kanunnik M. Goebbels van de Domkerk te Aken, tot voltooiing gebracht. Tegen het einde der 19de eeuw, na uit- en inwendige restauratie en versiering, had dus de kerk van Rolduc het aanzien gekregen, zoals de meeste thans levende oud-Rolduciens 't hebben gekend.⁸¹⁾

Op 8 Juni 1900 is Mgr. Dr. W. Everts, lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, te Roermond overleden. Volgens de wens van de ontslapene werd zijn stoffelijk overschot op het kerkhof van Rolduc ter aarde besteld, en Rolduc wist zijn oud-directeur, die een kwart eeuw lang, om met Lodewijk van Deyssel te spreken,⁸²⁾ „onkreukbaar trouw aan sobere en arbeidzame gewoonten, onverzettelijk van wilskracht, een krachtig bestuur met eene juist van die kracht getuigende zachtheid bekleed had,” een waardige, uitvaart te verzekeren. De lijkrede werd, naar de gewoonte dier dagen in het Frans, door Directeur Corten uitgesproken.⁸³⁾

De eerste jaren van de nieuwe eeuw zijn zonder veel schokkende gebeurtenissen voorbijgegaan. De gebouwen waren in goede staat en deden ten volle hun dienst voor de doeleinden, waarvoor zij bestemd waren. Het onderwijs in de verschillende afdelingen werd geconsolideerd. Het aantal wettelijk bevoegde leraren nam toe. In het grootse kader der pas herstelde kerk konden de liturgische plechtigheden zich met volle luister ontplooiën. Welke oud-Rolducien uit die dagen denkt niet met ontroering terug aan de plechtige Nachtmis van Kerstmis in de crypte, waarbij directeur Corten zo treffend de Rolducse gemeenschap wist toe te spreken? En dankt hij zijn liefde voor het goede en schone niet voor een groot deel aan de wel-sprekende woorden, waarmede de directeur

bij elke voorkomende gelegenheid weer de gemoederen wist te raken?

Evenzeer als zijn voorganger ging het directeur Corten aan het hart, het nationale bewustzijn en het besef van vaderlandse saamhorigheid bij zijn leerlingen aan te wakkeren. Met graagte nam hij steeds de nationale gedenkdagen te baat om met zijn eigen brede eloquentie tot liefde voor het vaderland aan te sporen. Het huwelijk van H. M. Koningin Wilhelmina met Hertog Hendrik van Mecklenburg-Schwerin op 7 Febr. 1901 gaf aanleiding tot een plechtige Hoogmis met Te Deum en tot het planten van een gedenkboom op het voorplein der kerk. Aan de Koningin werd een uitgebreid en kunstig versierd adres van hulde op perkament aangeboden.⁸⁴⁾

In het zelfde jaar 1901 werd een nieuwe regeling van de eindexamens der gymnasia van kracht. Tot dan toe moesten de leerlingen der bijzondere gymnasia het toegangsexamen tot de universiteit voor een staatscommissie afleggen. Nu werd aan de daartoe „aangewezen” gymnasia de bevoegdheid verleend, hun kandidaten onder toezicht van gecommitteerden der Regering door eigen leraren te doen examineren. Het sprak vanzelf, dat Rolduc tot de eerste gymnasia behoorde, die van deze „aanwijzing” gebruik konden maken.⁸⁵⁾

Op 9 September 1901 werd door Mgr. Drehmanns de boodschap gebracht, dat Directeur Corten door Z. H. Paus Leo XIII benoemd was tot Doctor in de theologie honoris causa.⁸⁶⁾

Het was een schone herfst dag, 6 October 1902, toen Prins Hendrik zijn eerste bezoek aan Rolduc bracht. Hij werd er feestelijk ontvangen, en uit de kennismaking met Directeur Corten ontwikkelde zich een persoonlijke vriendschap, waaraan in de volgende jaren nog verschillende bezoeken van de Prins-Gemaal aan Rolduc en zijn Directeur te danken waren.

80) RWB, 193.

81) Zie de beschrijving der schilderijen RWB, 41—54.

82) A. J., J. A. Alberdingk Thijm, Amsterdam, 1893, 204.

83) RWB, 193—195.

84) RWB, 196—198.

85) RWB, 198.

86) RWB, 198.

In 1903 werd in een nis in het Zuidelijk transept het altaar van 't H. Kruis opgericht, waar de relik van het H. Kruis, die sinds 1850 in het bezit is van Rolduc,⁸⁷⁾ thans wordt bewaard. Bij de restauratie van de kerk waren in deze nis resten ontdekt van een middeleeuwse muurschildering, de enige uit die tijden overgeblevene in onze kerk, voorstellende de H. Maagd. De schildering is gereconstrueerd en aangevuld met een beeltenis van de H. Leonardus a Portu Mauritio, aan wie de H. Maagd een kruis overreikt.

Het achtste eeuwfeest van de stichting der abdij Rolduc werd op 12 Juli 1904 met grote luister gevierd. Hare Majesteit de Koningin had zich laten vertegenwoordigen door haar Kamerheer, Graaf de Marchant et d'Ansembourg, die zich van zijn kasteel Amstenrade in een open rijtuig door acht zwarte paarden getrokken, naar Rolduc begaf. Zodra het vorstelijk span de voorpoort binnenreed, werd de koninklijke standaard op de kerktoeren gehesen. Van de Regering waren niet minder dan vier Ministers aanwezig. De Bisschop van Roermond was vergezeld door de Kardinaal-Aartsbisschoppen van Mechelen en Keulen en de Aartsbisschop van Utrecht. Honderden oud-leerlingen waren uit alle delen van het land toegestroomd. Tijdens de pontificale Hoogmis herdacht Directeur Corten in een gloedvolle rede de geschiedenis der roemruchte abdij. Aan het feestdiner, dat de hoge gasten met leraren en leerlingen verenigde, werden wensen uitgesproken voor een schone toekomst van het nieuwe en verjongde Rolduc. Met de de onthulling van 't gedenkteken voor Rolduc's stichter Ailbert van Antoing, op het voorplein, werden de plechtigheden besloten.⁸⁸⁾

Directeur Corten was een man van grootse idealen. Hij had zich voorgesteld, onder zijn jongens een keurcorps te vormen, dat zich onder de schutse van de H. Maagd van jongsaf zou sterken in de deugd der kuisheid, en zich zou verplichten, nu en later de

strijd op te nemen voor de goede zeden. De vijftigste gedenkdag van de dogmaverklaring van Maria's Onbevleete Ontvangenis, 8 December 1904, was hem een welkome gelegenheid om zijn plan te verwerkelijken: op die dag richtte hij onder hoge goedkeuring van Mgr. Drehmanns de Vereniging „Voor Eer en Deugd” op. Het wapen van de Vereniging, in de marmeren vloer van de middengang der kerk, en een koperen gedenkplaat tegen de pijler tegenover het beeld van de H. Maagd zouden de herinnering aan dit feit levendig houden.

Weinig kon Directeur Corten in 1904 vermoeden, dat zijn Vereniging, welke hij bedoeld had als een organisatie, allereerst voor Rolduc, en verder zo mogelijk ook voor andere kostscholen, in enkele tientallen jaren zou uitgroeien tot een machtig lichaam van nationale betekenis, dat bij de bestrijding van de zedeloosheid een hoogst belangrijke rol te vervullen zou krijgen. In 1906 werd de mannenafdeling van „Voor Eer en Deugd” opgericht, in 1915 gevolgd door een vrouwenafdeling. De Vereniging kreeg een eigen orgaan, getiteld „Mannenadel en Vrouwen-eer”. Van haar is ook de eerste georganiseerde bestrijding van het slechte toneel en de slechte film uitgegaan. In haar weekblad „Tooneel en Bioscoop” is de eerste poging gedaan om de Katholieken van Nederland een systematische en goedgefundeerde voorlichting te geven inzake toneel en film. Met haar vele tienduizenden leden werd de Vereniging „Voor Eer en Deugd” op de duur een macht in Nederland, waar rekening mee moest worden gehouden. Herhaaldelijk nam zij de leiding bij acties om de Regering op haar plicht tot bestrijding van de openbare zedeloosheid te wijzen. Bij de totstandkoming van verschillende zedelijkheidswetten en van plaatselijke verordeningen ten bate der publieke zedelijkheid verleende zij voorlichting en steun.⁸⁹⁾ Ook van de zijde der overheid werd haar werk gewaardeerd, hetgeen in een

⁸⁷⁾ RWB, 62.

⁸⁸⁾ RJ, 1927, 100.

⁸⁹⁾ J. Bemelmans, Rolduc en „Voor Eer en Deugd”, RJ, 1921, 33—35.

jaarlijkse, regeringssubsidie voor het Centraal Bureau tot uiting kwam.

Directeur Corten heeft dit alles niet meer beleefd. De grote en onverwachte ontwikkeling van zijn vereniging is in later jaren vooral te danken geweest aan de onvermoeide arbeid van haar secretaris, de Rolducse leraar J. Bemelmans (1882—1941).⁹⁰⁾ Jarenlang heeft deze alle tijd, die zijn volledig program hem liet, aan „Voor Eer en Deugd” gegeven. Vanuit een klein kamertje op de herengang, tegenover no. 13, later ingericht tot bergplaats voor het archief, werd het werk van de vereniging over geheel Nederland gedirigeerd. Toch bracht de vestiging van het Centraal Bureau in het zo afgelegen Rolduc grote moeilijkheden mee. In 1921 werd het naar Roermond verplaatst, waar Mhr. Bemelmans de leiding behield. De Directeur van Rolduc bleef ambtshalve nationaal voorzitter der vereniging. Intussen werd met het voortschrijden der jaren de taak, die „Voor Eer en Deugd” eens met zo veel enthousiasme op zich genomen had, geleidelijk voor een groot deel door andere verenigingen en organisaties overgenomen. „Voor Eer en Deugd” ging zijn reden van bestaan verliezen, en in 1937 besloot het Hoogwaardig Episcopaat onder erkenning van de vele goede diensten, die „Voor Eer en Deugd” bij de bestrijding van de zedeloosheid bewezen had, tot opheffing van de vereniging over te gaan. De naam van „Voor Eer en Deugd” zal echter voor altijd met die van Rolduc verbonden blijven.

Op 24 November 1906 brandde een oude schuur, gelegen naast de gasfabriek, aan de Noordzijde der gebouwen, tot de grond af. Veel was er niet aan verloren, en men besloot de vrijgekomen ruimte te benutten voor de bouw van een waskeuken, annex naai- en strijkkamer ten behoeve van de zusters, wier aantal geleidelijk was toegenomen, en die in de oude gebouwen nauwelijks meer plaats vonden om haar werk te verrichten.

Na de grote vakantie van 1906 werd een regeling ingevoerd om voor de leerlingen uit het dekenaat Kerkrade de toeloop van bezoek te beperken. Voortaan zouden zij elk trimester een dag naar huis mogen gaan, terwijl het ontvangen van bezoek hun verder was verboden. Toen de verkeersmiddelen in Zuid-Limburg toenamen, werd het genot van de „halftrimesterdagen” tot de leerlingen uit het dekenaat Heerlen, later tot die uit geheel Zuid-Limburg uitgebreid.

Een jaar later, na de grote vakantie van 1907, kwam er ook een verandering in het gemeenschapsleven van de „universitas magistrorum et scholarium.” Hadden tot dan toe de leraren elke dag de beide hoofdmaaltijden te zamen met de leerlingen in de grote eetzaal gebruikt, van nu af zou voor de leraren het souper afzonderlijk in de „grote treize” worden opgediend.

Bij de herdenking van het gouden priesterfeest van Paus Pius X, op 20 September 1908, werd in het carré van Klein-Rolduc het beeld van St. Joseph met het Jesuskindje geplaatst, dat sindsdien dit rustige hoekje bewaakt.

De uitbundige vreugde, die het gehele land bezielde bij de geboorte van Prinses Juliana, op 30 April 1909, vond ook Rolduc een weerklank. Er werd op „ouderwetse” wijze feest gevierd en Directeur Corten greep met graagte de gelegenheid aan om nog eens opnieuw zijn jongens tot afhankelijkheid aan het Vorstenhuis en trouw aan het Vaderland aan te sporen. Op het voorplein, nabij het gedenkteken van Ailbertus, werd een herinneringsboom geplant.

Het zou de laatste plechtigheid zijn, die Directeur Corten op Rolduc met zijn bezielend woord mocht leiden. Op 25 Augustus 1909 werd hij, bij zijn terugkeer van een bezoek aan zijn oud-collega, Deken Dr. E. Menten, op het station van Maastricht door de dood overvallen. Het stoffelijk overschot werd aanstonds naar Rolduc overgebracht en op 30 Augustus vond daar de pontificale uitvaartdienst plaats, waarbij Dr. P. J. M.

⁹⁰⁾ J. Nagant, J. S. H. Bemelmans, leeraar te Rolduc 1907—1921, RJ, 1942, 128—129; M. Stoks, J. S. H. Bemelmans en de Vereniging „Voor Eer en Deugd”, RJ, 1942, 130—132; W. Theunissen, Directeur Bemelmans, RJ, 1942, 133—134.

van Gils de lijkrede uitsprak.⁹¹⁾ Onder de zeer talrijken uit alle delen des lands, die de overleden Directeur de laatste eer kwamen bewijzen, was ook Prins Hendrik. De nieuwe Directeur was reeds benoemd: het was Mhr. L. Schrijnen, Directeur van het Bisschoppelijk College van Roermond, die met de voortvarendheid, welke hem heel zijn leven zou kenmerken, reeds daags na de begrafenis van zijn voorganger het hem zo onverwacht toevertrouwde bestuur aanvaardde.

Onverwacht was de benoeming van Directeur Schrijnen ook voor Rolduc. Voor de meeste leraren was de Directeur van Roermond een onbekende. „En wat 't beteekent” schrijft Dr. J. Nagant,⁹²⁾ „een onbekende plotseling naar Rolduc over te plaatsen om daar de leiding over te nemen, dat begrijpen het best zij, die Rolduc en zijn tradities kennen.” Er moesten zwaarwichtige redenen geweest zijn die Mgr. Drehmanns tot deze benoeming hadden bewogen. Het was geen geheim, dat in de laatste jaren van de goede en beminnelijke Directeur Corten de tucht had geleden. Corten kon in zijn jongens geen kwaad zien en het viel hem hard, zijn gezag te doen gelden, ook wanneer dit in het belang van enkeling en gemeenschap gewenst was. Dat gezag zou Directeur Schrijnen vóór alles hoog houden. Zelf gaf hij het voorbeeld van de meest nauwkeurige plichtsbetrachting, maar hij verlangde ook van zijn leraren en leerlingen, dat zij dit voorbeeld zouden volgen. Het reglement, grondwet van de „kleine republiek”, was hem heilig. Maar het kon niet uitblijven, dat de handhaving van dat reglement na een tijd van verslapping, moeilijkheden zou opleveren. De Directeur bracht wijzigingen aan in gebruiken en privileges, die door sommigen tot de heiligste tradities van het derde Rolduc werden gerekend. Door zijn eerlijk karakter en onverdeelde toewijding aan de taak, die hij uit gehoorzaamheid op zich had genomen, wist Directeur Schrij-

nen echter de wrijvingen te overwinnen, die door zijn krachtdadig ingrijpen in het belang van tucht en orde werden veroorzaakt, en het vertrouwen van leraren en leerlingen te veroveren. Zijn vijfjarig bestuur is voor Rolduc in menig opzicht zegenrijk geweest. Hij heeft Rolduc in staat gesteld, aan de veranderde omstandigheden van de nieuwe tijd, die met de eerste wereldoorlog zou worden ingezet, met verjongde kracht het hoofd te bieden. Hoewel hij de uiterlijke talenten van zijn voorganger en diens welsprekendheid en gemak van omgang miste, heeft hij het aanzien van Rolduc als opleidingsschool voor geheel Nederland weten te handhaven, en voor zover nodig te herstellen. Zijn langdurige ervaring in het onderwijs kwam hem daarbij uitstekend te stade.

In de verdeling van de woonruimte der oude abdij werd door Directeur Schrijnen een belangrijke verandering aangebracht. Door samenvoeging van verschillende lokalen ontstonden in 1910 de twee grote studiezalen rechts en links van de uitgang naar de speelplaats, waardoor het toezicht werd vereenvoudigd en de verplaatsing naar kerk, eetzaal en speelplaats aanmerkelijk werd vergemakkelijkt. Van de vroegere studiezaal 8, onder de grote bibliotheek, werden twee klassen gemaakt, bestemd voor filosofie en 5de H.B.S. De pianoklasjes, vroeger gelegen in de klassengang van Klein-Rolduc, werden overgebracht naar de zaal met de mooie stuc-schoorsteen onder de watertoren, in de 18de eeuw het gastenverblijf der abten.⁹³⁾

Twee jaar later ging de Directeur over tot afschaffing van het Frans als „officiële” taal van het huis en verplichte omgangstaal in de recreaties. Alleen aan tafel bleef het Frans spreken voorlopig nog voorgeschreven en daaraan is het te wijten, dat ook het aflezen der noten in de eetzaal vele jaren later nog steeds in het Frans geschiedde. Onder de oudere leraren vond het besluit tot afschaffing van het Frans geen onverdeelde instem-

91) P. J. M. van Gils, Mgr. Dr. M. R. H. Corten, Directeur van Rolduc, RJ, 1923, 3—6.

92) J. Nagant, Mgr. Schrijnen als Directeur van Rolduc, RJ, 1932, 3—5 (overgenomen uit De Maasbode van 26 Maart 1932).

93) RJ, 1922, 14, n.l.

ming.⁹⁴) Wel was reeds in de voorafgaande jaren aan het voorschrift niet steeds met dezelfde gestrengheid de hand gehouden, maar men zag toch in het verplichte gebruik van een vreemde taal een middel tot een zekere zelfdiscipline, en verwachtte van de hierdoor opgedane vaardigheid een blijvend voordeel voor het leven. Zeker is het, dat de oudere generaties van Rolduciens zich in het Frans wisten uit te drukken met een gemak, dat hun door anderen vaak werd benijd, en dat hun later onmiskenbaar van dienst is geweest.

In 1913 kreeg de „Hogere Handelsschool” haar definitieve vorm als bovenbouw op de drie laagste klassen van de H.B.S.

Tijdens de zomervacantie van 1913 was Mgr. Drehmanns, Bisschop van Roermond, plotseling overleden. De benoeming van de nieuwe Bisschop liet op zich wachten. Naarmate de maanden verstreken, werden de geruchten sterker, dat de Directeur van Rolduc de uitverkorene zou zijn. Eindelijk, op 28 Maart 1914, kwam het bericht af: Directeur Schrijnen is tot Bisschop van Roermond benoemd. Het bericht werd op Rolduc met gemengde gevoelens vernomen: men verheugde zich erover, een Bisschop te krijgen, die zijn gaven als bestuurder op zo uitmuntende wijze had doen blijken en van wie men wist dat hij Rolduc een warm hart toedroeg, maar men moest het betreuren, een Directeur te verliezen, die zich in de weinige jaren van zijn ambtsvervulling de eerbied en afhankelijkheid had weten te verzekeren.

Op 2 April 1914 benoemde de nieuwe Bisschop zijn opvolger als Directeur van Rolduc: het was de oudste leraar, Mhr. A. Geurts (1865—1933).⁹⁵) Directeur Geurts had aan de universiteiten van Amsterdam en Leiden Nederlandse Letteren en Geschiedenis gestudeerd en was sinds 1893 als leraar te Rolduc

werkzaam. Hij beschikte met groot gemak over de zeer uitgebreide eruditie, die hij aan de universiteit en later had opgedaan, stond bekend als een voortreffelijk docent en fijnzinnig litterator, beheerste zijn taal als weinigen, en wist zijn leerlingen een belangstelling voor letterkunde en geschiedenis bij te brengen, die hun voor het leven bijbleef. Bij zijn onderwijs had hij steeds aan zichzelf en aan zijn leerlingen hoge eisen gesteld. Ook als Directeur huldigde hij een even strenge opvatting van tucht en orde als zijn voorganger, maar hij wist niet steeds de juiste vormen te vinden om zijn gezag te doen gelden.

In een moeilijke en bewogen tijd heeft Directeur Geurts het bestuur over Rolduc gevoerd. Drie maanden na zijn benoeming brak de wereldoorlog uit. Op 4 Augustus 1914 rukten de Duitse troepen met vermindering van onze Zuidergrenzen België binnen. Dag en nacht daverden de troepentransporttreinen over de strategische spoorlijn Düsseldorf—Aken langs het station Herzogenrath, en trokken de Duitse legers, toegerust tot de strijd en in de verwachting van een spoedige zege, over de grote weg op een afstand van enkele minuten Rolduc voorbij. De heren, die de zomervacantie op Rolduc doorbrachten, waren met de duizenden toeschouwers, die van heinde en ver waren toegestroomd, getuigen van de eerste maatregelen ter verdediging van onze neutraliteit en van de machtige ontplooiing van de Duitse kracht.

De Directeur stelde in geval van oorlog tweehonderd bedden ter beschikking van het Rode Kruis. Hij wist de ouders gerust te stellen, die bij de voortdurende oorlogsdreiging, met het oog op de gevaarlijke ligging van Rolduc, zo vlak aan de Duitse grens, niet zelden aarzelden hun kinderen naar school te zenden. Nooit is het aantal leerlingen groter geweest dan juist in de oorlogsjaren: in het jaar 1918—1919 is het zelfs gestegen tot 451. Daarbij wist Directeur Geurts zich met grote beslistheid arrogante Duitsers van het lijf te houden, die hem kwamen lastig vallen

⁹⁴) De Regent van Klein-Rolduc, W. J. Raven (1852—1929) tekent in zijn dagboek hierbij aan: „*Dolendum valde quod, labente in hoc puncto paulatim disciplina, incuria praesertim professorum juniorum, usus linguae gallicae in nostro seminario tantum defecerit.*” (Archief Rolduc). Zie over Raven: H. W. H. Everts, Joseph Raven, RJ, 1930, 3—9.

⁹⁵) H. Reijnen, Directeur Geurts, RJ, 1933, 3—7.

over spionage, die van Rolduc uit zou worden bedreven, of over smokkelarij, die door de hekken van het bosquet zou plaats hebben. Binnenshuis en naar buiten observeerde hij als Directeur een strikte neutraliteit ten aanzien van de oorlogvoerende partijen, hetgeen hem in het corps zijner leraren, onder wie de gevoelens over de oorlog zeer verdeeld waren, niet zelden moeilijkheden berokkende.

Ook wist de Directeur, daarbij krachtig gesteund door zijn Provisor J. Rutten (1877—1937), het klaar te spelen, de voedselvoorziening althans tot de Kerstvacantie van 1917 normaal te doen functionneren. Toen echter daarna de brood- en vleesrantsoenering aanmerkelijk verscherpt werd, kon niet meer elke dag vlees worden gegeven en moest het goûter worden afgeschaft. Ook verdween het bier van de dagelijkse dis. Om het gebrek aan voedsel door slaap aan te vullen verkortte de Directeur de les- en studie-uren, en plaatste hij 't vroege opstaansuur een uur later. De kolenvoorziening heeft gedurende de oorlog geen moeilijkheden opgeleverd.

In deze jaren heeft Directeur Geurts ook moeilijke en langdurige onderhandelingen gevoerd met de Domaniale Mijn over de door de gebouwen geleden mijnschade. Op 12 Juni 1915 ontving hij het bezoek van Prins Hendrik in diens functie van algemeen voorzitter van het Nederlandse Rode Kruis.

Waren tot nu toe de priester-leraren, die na volbrachte dienstdtijd in het onderwijs Rolduc gingen verlaten, op een enkele uitzondering na, in de zielzorg geplaatst, in 1917 werden drie hunner tot belangrijke functies van andere aard buiten Rolduc geroepen: het waren Dr. W. Goossens (1869—1933), die benoemd werd tot Rijksarchivaris in Limburg,⁹⁶⁾ F. R. E. Petry (1873—), benoemd tot Regent van de Bisschoppelijke Kweekschool te Venlo, en Dr. P. J. v. Gils (1869—), benoemd tot Inspecteur van het bijzonder onderwijs in het Bisdom Roermond.

Met angst en spanning werd op Rolduc het verloop van de oorlog gevolgd.^{96a)} Zou het

krijgsrumoer, dat zo dicht aan ons huis voorbijging, ook buiten ons vaderland blijven? De grens werd al spoedig gesloten en van weerszijden streng bewaakt. Duitse „Landstürmer” hielden de wacht in het bosquet en op de neutrale weg. Bij elke Duitse overwinning luidden de klokken in het Wormsdal en werd de vlag gehesen op de burcht van Herzogenrath. Later drong ook bij gunstige wind het geluid van het kanongebulder van het front in Frankrijk tot Rolduc door. Herhaaldelijk wisten krijgsgevangenen van verschillende nationaliteit, Belgen, Fransen, Serviërs, Russen, de waakzaamheid van de Duitse grenswachten te verschalken en binnen de omheining van Rolduc het land der vrijheid te bereiken. Zij vonden dan in ons huis een tijdelijk onderkomen om spoedig onder geleide van Nederlandse Militairen naar elders op transport te worden gesteld.

Een van Rolduc's priester-leraren, Dr. J. Nagant (1877—) had gelegenheid van nabij met de methoden der Duitse oorlogsvoering kennis te maken. Hij was in Augustus 1914 op vacantie bij zijn familie te Leuven, toen de Duitsers daar binnen vielen en het centrum der stad met de beroemde universiteitsbibliotheek in brand staken. Ondanks beroep op zijn Nederlandschap werd hij met vele inwoners der stad gevangen genomen en naar het concentratiekamp Münsterlager bij Hanover gevoerd, waar hij ongeveer 6 weken werd vastgehouden. Te Rolduc was men intussen in volslagen onwetendheid gebleven omtrent zijn lot; ook langs diplomatieke weg was het niet gelukt, enige inlichtingen over hem te verkrijgen. Eerst op 26 September 1914 kwam hij na herkegen vrijheid op Rolduc terug.

Eindelijk, na vier jaren harde strijd, stortte het machtige Duitse Rijk ineen. De revolutie brak uit. Op 9 November 1918 deed Keizer Wilhelm II afstand van de troon. De volgende morgen vluchtte de eens door zijn volk verafgoede monarch uit het bezette België over

⁹⁶⁾ In memoriam Dr. W. Goossens, RJ, 1934, 61—62.

^{96a)} A. van de Venne, Oorlogsherinneringen, RJ, 1925, 63—74.

de Nederlandse grens bij Eysden. Tot zijn dood in 1943 zou hij als gevangene in Nederland verblijven.

Tot de voorwaarden, die aan het verslagen Duitsland bij de wapenstilstand van 11 November 1918 werden opgelegd, behoorde ook de ontruiming binnen veertien dagen van de bezette gebieden in België en Frankrijk. De terugtocht van een deel der troepen liep over de grote weg Aken—Kerkrade—Herzogenrath, en de leerlingen van Rolduc kregen op 21 November de gehele dag vrij om van die smadelijke en ordeloze aftocht getuige te zijn. Het beeld van deze „Weg zurück” heeft nog in de tweede wereldoorlog velen voor ogen gestaan en hun hoop op een tweede nederlaag van Duitsland levendig gehouden.

Bij het einde van de oorlog was ook de grensbewaking van Duitse zijde opgeheven, maar de wacht werd spoedig door de Franse bezettingstroepen overgenomen. Deze brachten langs de gehele grens een zware prikkeldraadversperring aan; de neutrale weg door het bosquet werd vrijgelaten.

Op 1 Maart 1919 bracht H. M. Koningin Wilhelmina tijdens haar triumphtocht door Limburg in gezelschap van Prins Hendrik en Minister-President Jhr. Mr. Ch. Ruys de Beerenbrouck een bezoek aan Rolduc. Zij werd op het voorplein door de gehele Rolducse gemeenschap ontvangen en begaf zich daarop, begeleid door de Directeur, in de Kerk, waar zij enige ogenblikken verwijlde bij de graven van haar voorvaderen, de Hertogen van Limburg.⁹⁷⁾

Na de Paasvacantie van 1919 was de voedselvoorziening zover verbeterd, dat het goüter weer kon worden ingevoerd en de vooroorlogse dagorde kon worden hersteld. Met een gerust hart ging men de toekomst tegemoet. Men meende, dat door de nederlaag van Duitsland en de stichting van de Volkenbond de vrede tot in lengte van dagen verzekerd was.

Directeur Geurts was sinds jaren lijdende

aan een kwaal, die zijn sterke gestel langzaam maar zeker ondermijnde. Toen de normale gang van zaken hersteld was, besloot hij het bestuur van Rolduc aan andere handen over te laten. Op 1 November 1919 verliet hij Rolduc. De prefect, Mhr. A. van de Venne, werd tot waarnemend Directeur aangesteld en met ingang van 1 Januari 1920 tot Directeur benoemd.

Directeur van de Venne (1874—1941)⁹⁸⁾ had toen reeds het grootste deel van zijn leven op Rolduc doorgebracht. Eerst als leerling, sinds zijn diakenwijding in 1898 als leraar, en later als prefect. Hij was met Rolduc vergrœid en geheel zijn werk, ook als Directeur, werd gedragen door een grenzenloze liefde voor de instelling, waaraan hij reeds als jongen zijn hart verpand had, en een onbeperkte toewijding aan de glorieuze traditie en de actuele reputatie van ons huis. Zijn directeurschap vult nagenoeg de gehele vredesperiode tussen de twee wereldoorlogen. Zijn naam zal in de geschiedenis van Rolduc bewaard blijven als die van de grote bouwheer en restaurator. In de ruim acht eeuwen van zijn bestaan heeft Rolduc nooit binnen een zo kort tijdsbestek zoveel stoffelijke verbeteringen ondergaan als Directeur van de Venne in 20 jaar tot stand wist te brengen. Het begon met het H. Hart-monument. Kon het beter beginnen? Daarna volgden: de nieuwe gymnastiekzaal; de klassenvleugel aan de Zuid-Oostzijde; de boerderij met economiegebouwen achter de oude aula; de Noordervleugel met speelzalen, muzieklokalen, ziekenkamers, badinrichting, herenkamers, klaslokalen voor de filosofen, „grote treize” en logeerkamers; het zusterklooster met kapel; de electrische verlichting en centrale verwarming van alle gebouwen; de aula; de restauratie van kerk en toren; de vernieuwing van de voorgevel met de hoofdingang en de daarboven gelegen directiekamers; de transformatie van de oude aula tot „aula minor”, vergader- en examenzaal; het kerkorgel; de

⁹⁷⁾ F. Sassen, Rolduc, het Saint-Denis van Limburg, RJ, 1932, 63—65.

⁹⁸⁾ H. Reijnen, Directeur Ant. van de Venne, RJ, 1942, 5—8.

modernisering van eet-, slaap- en ziekenzalen; de vervanging van alle houten door granieten trappen; de vernieuwing van de keukeninstallatie.

Het merkwaardige bij dit alles is, dat het oude nergens door het nieuwe is verdrongen of geschonden. Al zijn er in de dagelijkse gang van het Rolducse leven door de vernieuwing van het uitwendig kader zekere veranderingen opgetreden, het karakter van het huis als uniek monument van geschiedenis en schoonheid is ongewijzigd gebleven, zodat de sfeer van 1940 nog dezelfde was als die van enkele tientallen jaren tevoren.

Twintig jaar lang is Directeur van de Venne onvermoeid voor de belangen van Rolduc opgetreden, onbaatzuchtig voor zichzelf en eenvoudig van hart, ook toen kerkelijke en wereldlijke onderscheidingen hem werden toebedeeld. Met zijn ongekunstelde, echt-priesterlijke vroomheid is hij zijn onderhorigen voorgegaan. Waar hij de onderhouding van het reglement moest eisen, deed hij dit met zulk een breedheid van opvatting, dat de uitoefening van zijn gezag nooit als een druk gevoeld werd en dat sommigen zelfs zich de vrijheid wat al te ruim toematen. Nooit vroeg hij iets van anderen waarvan hij zelf niet het voorbeeld gaf. Hoewel geen man van studie, heeft hij toch met krachtige hand het onderwijs in seminarie, gymnasium en H.B.S. op peil gehouden.

De Franse bezetting aan de grens van Rolduc werd in het voorjaar van 1920 door een Belgische vervangen. De nieuwe wachters vatten hun taak niet zo streng op als hun voorgangers, en op 18 April werden zelfs de vaste posten onder aan het bosquet en aan de Holz ingetrokken. Dit gaf aan de bevolking van Kerkrade en omstreken het sein voor een spontane opruiming van de grensversperring. Een der Rolducse leraren, R. de Guasco (1872—1930), die niet zonder ongeduld de bijna zesjarige afsluiting had meegemaakt, knipte eigenhandig de draad door, die de weg door het bosquet naar Herzogenrath afsloot. De verbinding met het ver-

trouwde achterland, Herzogenrath, Afden, Aken, was hersteld. De wandeling trok weer het Wormsdal in en vele van de leraren profiteerden van de voordelige markenkoers om in Aken hun garderobe of hun bibliotheek aan te vullen.

Op 28 October 1920 werd na een driedaagse geestelijke oefening het beeld van het H. Hart in de tuin bij de speelplaats plechtig ingewijd. Voortaan zou ieder jaar op de feestdag van het H. Hart de toewijding van Rolduc bij dit beeld worden hernieuwd.

Aan het eind van het schooljaar 1920—1921 is het eindexamen H.B.S. voor het eerst als schoolexamen, onder toezicht van deskundigen, door de Minister aangewezen, afgenomen.

Aangekondigd door een rondschrijven „aan alle oud-leerlingen van Rolduc”, is in 1921 Rolduc's Jaarboek voor het eerst verschenen. Het diende zich aan als „een soort voortzetting, in moderne vorm, van de „Annales Rodenses”, die reeds in de Middeleeuwen de lotgevallen der abdij verhaalden,” en stelde zich ten doel, de band van herinnering aan Rolduc bij de oud-leerlingen te versterken, zonodig opnieuw aan te knopen. Ook zou het de leerlingen van nu zich de gemeenschap bewust doen worden met die hen voorgingen en in het voorbeeld van dezen een werkelijkheid doen zien, waar hun ideaal van het leven zich aan zou kunnen spiegelen.

Kleinmoedigen voorspelden aan de nieuwe onderneming niet veel goeds. Zou er bij de oud-Rolduciens voldoende belangstelling voor zulk een uitgave bestaan? Zou er na enkele jaren nog copy genoeg binnenkomen om een Jaarboek van enige omvang te vullen? De uitkomst heeft echter de meer optimistische verwachtingen van de initiatiefnemers verre overtroffen. Het aantal abonné's is steeds crescendo gegaan en het Jaarboek is van jaar tot jaar in omvang en in veelzijdigheid van inhoud toegenomen. Tal van interessante onderwerpen uit de acht eeuwen oude geschiedenis van Rolduc zijn hier in de loop der jaren door deskundige schrijvers behan-

deld, en het dagelijks gebeuren van de laatste kwarteeuw van het derde Rolduc is in deze nieuwe „*Annales*” voor de historie vastgelegd.

De prijsuitdeling, die tot dan toe krachtens oude traditie steeds in het Frans geschiedde, werd in 1921 voor het eerst in het Nederlands gehouden. De uitslag, die vroeger in een afzonderlijke brochure in druk verscheen, zou voortaan in het Jaarboek worden opgenomen.⁹⁹⁾

4 December 1921. Inkleding van de eerste leden van de Derde Orde van St. Franciscus, welker oprichting enige weken tevoren door een preek van Pater Nielen O.F.M. was voorbereid. Men verwachtte van de nieuwe vereniging een verlevendiging van het godsdienstig leven.

Paus Benedictus XV is op 22 Januari 1922 overleden. Aan het Conclave, ter verkiezing van zijn opvolger, nam voor het eerst een oud-Rolducien deel: Pater Dr. J. Drehmanns C.S.S.R., secretaris van Kardinaal van Rossum en consultor van het H. Officie. De verkiezing van Kardinaal Ratti tot Paus onder de naam van Pius XI werd te Rolduc feestelijk gevierd.

In de loop van deze winter begon zich in ons huis een gebrek aan water te doen gevoelen. De bronnen, waar onze waterleiding door gevoed werden, gaven al sedert de droge zomer van 1921 belangrijk minder. Vermoed werd, dat veel water verloren ging door scheuren in de bodem, gevolg van de mijn-exploitatie. Het werd noodzakelijk, verschillende uren per dag de toevoer van water af te sluiten, hetgeen tot groot ongemak aanleiding gaf. Boringen naar nieuwe bronnen, in de weide naast de hoofdingang, hadden geen resultaat. In de zomer van 1922 bereikte de waternood tegelijk met de hitte een hoogtepunt. Eindelijk werd besloten, de waterleiding van Rolduc op die van Herzo-

genrath aan te sluiten, maar toen het zover was, leverden de eigen bronnen weer voldoende om in de behoeften van het huis te voorzien.

Een ongewone verschijning op de speelplaats vormden op 27 Maart 1922 twee olifanten, begeleid door een dwergpaardje, die in opdracht van het Nansen-Comité ten bate van hongerend Rusland hun kunsten kwamen vertonen.

De nieuwe gymnastiekzaal, aan de Noordzijde van de tuin, naar het ontwerp van architect J. Stuyt, aangepast aan de stijl van de achtergevel, is op 26 Mei 1922 zonder plechtigheid in gebruik genomen.

In het begin van de grote vacantie, op 30 Juli 1922, vierden de Zusters van de Congregatie van St. Joseph, de bescheiden verzorgsters van de Rolducse huishouding, in eigen kring het zilveren feest van haar aankomst in ons huis. In de kwarteeuw, waarin zij haar nederig werk voor de gemeenschap hebben verricht, hebben zij zich in strikte zin onmisbaar weten te maken. Tijdens de receptie, te harer eer in de grote eetzaal aangericht, werd haar dit nog eens in hartelijke woorden gezegd en werd haar hulde gebracht voor haar onvermoeide zorgzaamheid, ijver en toewijding.

De 800ste sterfdag van Rolduc's stichter, de eerbiedwaardige Ailbertus van Antoin, die op 19 September 1122 te Sechten bij Bonn overleed, gaf aanleiding tot een feestelijke herdenking met Hoogmis en Lof, het laatste in de crypte, bij de versierde graftombe van de stichter.¹⁰⁰⁾

Het toneelleven op Rolduc is in het eerste kwart van de 20ste eeuw onder de bekwame leiding van de Heren E. Ribbergh (1873—1940)¹⁰¹⁾ en H. Wismans (1874—) tot een vroeger nauwelijks gekend peil gestegen. Vondel's Lucifer en Joseph in Dothan, beide met gezongen reien, op de muziek van de oud-Rolducien, Pastoor W. P. H. Jansen

⁹⁹⁾ Voor het volgende is vooral gebruik gemaakt van de Kronieken uit de Jaarboeken 1921—1947. De schrijver van dit artikel spreekt de hoop uit, dat de leerlingen uit die jaren daarin aanleiding zullen vinden om in de Jaarboeken hun herinneringen aan de gebeurtenissen, die zij meemaakten, nog eens te verlevendigen.

¹⁰⁰⁾ F. van Rode, Ailbertus, stichter van Rolduc, RJ, 1923, 99—101.

¹⁰¹⁾ A. van de Venne, Emile Ribbergh, RJ, 1941, 5—11; L. C. J. van Gorcum, Emile Ribbergh, RJ, 1941, 12—15.

(1858—1941),¹⁰²⁾ en Shakespeare's Julius Caesar, Macbeth en De Koopman van Venetië kwamen op het repertoire en werden op zeer loffelijke wijze opgevoerd. In Februari 1923 wist Mhr. Ribbergh de beroemde Shakespeare-vertolker Louis Bouwmeester (1842—1925) te bewegen, De Koopman van Venetië, waarmede hij op het groot toneel sinds jaren ongekende triumphen beleefde, met de leerlingen van Rolduc te komen spelen.

In de zomer van 1923 zijn de bomen aan de Zuidzijde van de grote speelplaats geveld en werden de schietbanen en de rookzaal afgebroken om plaats te maken voor de nieuwe klassenvleugel.

Bij gelegenheid van de verjaardag van H. M. Koningin Wilhelmina, op 31 Augustus 1923, werd Directeur van de Venne benoemd tot Officier in de Orde van Oranje-Nassau. De zomervacantie moest worden verlengd, daar de restauratie van de klaslokalen en de aanleg van de centrale verwarming niet op tijd gereed waren gekomen. De leidingen voor het electrisch licht waren echter in een deel van het huis gelegd, de boerderij met stallen, slagerij en bakkerij, achter de aula, was vrijwel voltooid en met de talrijke veranderingen en verbeteringen in huis was het herstel van de oude gebouwen ingezet. De studiezaal van Klein-Rolduc, die voortaan aan de leerlingen van de voorbereidende klasse, van de 1ste gymnasium en van een afdeling van de 1ste H.B.S. plaats moest bieden, was door het bijtrekken van een stuk gang aanmerkelijk vergroot. Op 12 October 1923 is de electrische installatie van Rolduc op het net van Kerkrade aangesloten. De gasfabriek bleef voorlopig nog dienst doen voor de verlichting van een deel der gebouwen en om in tijd van nood te kunnen bijspringen.

Het zilveren priesterfeest van Directeur van de Venne op 18 Maart 1924 werd wegens de vastentijd op de dag zelf slechts in intieme kring gevierd, met plechtige Hoogmis en

receptie. De openlijke viering, in tegenwoordigheid van Mgr. L. Schrijnen, Bisschop van Roermond, Mgr. Dr. P. Mannens, Vicaris-Generaal, Mr. E. Baron van Hövell tot Westerflir, Commissaris der Koningin in Limburg, het voltallige College van Gedeputeerde Staten van Limburg en tal van andere gasten, had op 21 Mei plaats. De nieuwe klassenvleugel aan de Zuid-Oost zijde (architect J. Stuyt), die reeds na de Paasvacantie in gebruik was genomen, werd op die dag door Mgr. Schrijnen ingezegend. In deze vleugel waren ook speciale lokalen ingericht voor natuurkunde, natuurlijke historie, hand- en lijntekenen. De voormalige tekenzaal op de bovenverdieping van de Zuidervleugel werd in twee klaslokalen veranderd, bestemd voor 5de en 6de gymnasium, terwijl beneden de vroegere natuurkundezaal en het aangrenzend physicakabinet tot gewone klaslokalen werden omgebouwd. De rookzaal werd gevestigd in het lokaal beneden naast de grote trap.

Tijdens de grote vacantie, op 7 Augustus 1924, bracht Kardinaal van Rossum, die juist het Internationaal Eucharistisch Congres te Amsterdam als Pauselijk Legaat had voorgezeten, onverwacht een bezoek aan Rolduc.

15 October 1924: Mhr. W. Franck (1875—1942), sinds 1900 leraar van Rolduc, wordt benoemd tot Directeur van het Bisschoppelijk College te Weert.¹⁰³⁾

In de loop van de winter 1924—'25 werd een begin gemaakt met de afbraak van de gebouwen der basse-cour, die tientallen, misschien honderden jaren lang bakkerij, slagerij, brouwerij, schrijnwerkerij en stallen hadden gehuisvest en die tot de oudste gedeelten van het complex der voormalige abdij heetten te behoren. Onder de vloer van de varkensstal werd een 12de-eeuwse tegelbedekking aangetroffen. Het oorspronkelijke plan om dit lokaal te behouden en te restaureren werd door instorting verijdeld. De tufstenen pilaren, die in dezelfde stal aan eenvoudige romaanse kruisgewelven tot steun dienden,

¹⁰²⁾ J. Metzmakers, Ere-Kanunnik W. P. H. Jansen, R.J., 1941, 139—143.

¹⁰³⁾ W. Franck, R.J., 1942, 122—123; P. Evers, Directeur Franck, R.J., 1942, 124—125.

werden echter met zorg uitgebroken en bewaard.

Op 19 April 1925 werd met de opening van de eerste Sociale Week, in ons huis met goedkeuring en onder aanmoediging van Directeur van de Venne door het R.K. Werkliedenverbond georganiseerd, een traditie ingezet, die aan Rolduc een nieuwe vermaardheid zou schenken. Tot aan de tweede wereldoorlog is de Sociale Week elk jaar, in de zomervacantie, op Rolduc gehouden. De bezielende leiding van de grote sociale werker Mgr. Dr. H. Poels, het optreden van uitmuntende sprekers en de aanwezigheid van tal van vooraanstaande figuren uit het sociale, politieke en wetenschappelijke leven gaven aan dit samenzijn in het historische kader van Rolduc een eigenaardige bekoring. Het aantal deelnemers nam elk jaar toe, zodat het aantal beschikbare slaapplekken op de duur ontoereikend was en velen voor de nachten elders moesten worden ondergebracht.¹⁰⁴⁾

De eerste steen van de nieuwe gebouwen aan de Noordzijde (architect J. Stuyt) is op Hemelvaartsdag, 21 Mei 1925, door Mgr. Dr. P. Mannens, Vicaris-Generaal van het Bisdom, gelegd.

In 1925 werd voor de eerste maal sinds 1909 de Heiligdomsvaart te Aken weer gehouden. Op 14 Juli, daags vóór de grote vacantie, werd door leerlingen en leraren van Rolduc onder leiding van Directeur van de Venne daaraan deelgenomen. In de loop van deze vacantie is de centrale verwarming en het electrisch licht tot het gehele gebouwencomplex uitgebreid. De kerk kreeg een speciale heteluchtverwarming. De eigen gasfabriek kon worden stopgezet, maar voor geval van nood werd de Rolducse gasleiding aangesloten op het buizenet van Kerkrade. In de keuken werd het oude gasfornuis door moderne kookketels met stoomverwarming vervangen. De ruimte tussen de grote eetzaal en de oude speelzaal, die spoedig van bestem-

ming zou veranderen, werd door bijtrekking van een stuk van de speelzaal aanmerkelijk vergroot.

De opening, op 14 Augustus 1925, van de electrische tramlijn, die Kerkrade met het station van Heerlen verbond, betekende voor Rolduc een belangrijke stap verder in de richting van een geregeld en gemakkelijk verkeer met de buitenwereld; de tram zou het gaan en komen met de vacaties aanmerkelijk vereenvoudigen.

In vroeger jaren was het gebruikelijk, dat de leerlingen om het jaar de plechtigheden van de Goede Week op Rolduc bijwoonden en op Pääszaterdag 's morgens voor dag en dauw op vacantie gingen. Het andere jaar begon de vacantie Maandag na Palmzondag en hielden de leraren in de volgende dagen van de Goede Week hun retraite. In verband met de moeilijkheden van het vervoer tijdens de oorlogsjaren was daarin een verandering gekomen in die zin, dat om het jaar het vertrek in plaats van op Paaszaterdag reeds op Woensdag vóór Pasen plaats had. In 1926 is voor het eerst weer het oude gebruik hersteld, en konden de plechtigheden van het Triduum Sacrum zich in tegenwoordigheid van de leerlingen met alle luister van de liturgie ontplooiën.

De nieuwe speelzaal en rookzaal in de Noordervleugel zijn na de grote vacantie van 1926 in gebruik genomen. Enkele dagen later werden ook de herenkamers op de eerste verdieping van die vleugel betrokken, terwijl op 15 November de plechtige inwijding van de nieuwe gebouwen door Mgr. L. Schrijnen plaats had.¹⁰⁵⁾

22 December 1926: de Rolducse leraar Dr. M. J. H. Cobbenhagen (1893—) wordt benoemd tot hoogleraar aan de op te richten R.K. Handelshogeschool te Tilburg.

Aan de hulde, die aan H. M. de Koningin bij haar bezoek aan Kerkrade op 16 Juli 1927 werd gebracht, werd door heel Rolduc deel-

¹⁰⁴⁾ De verslagen van deze Sociale Weken vindt men in RJ, 1925—1939.

¹⁰⁵⁾ Het inwijdingsfeest van 15 November 1926, RJ, 1927, 75—80; A. van de Venne, De nieuwe Rolducse gebouwen, RJ, 1927, 69—71; H. J. A. M. Engeler, De moderne technische installaties op Rolduc, RJ, 1927, 71—75.

genomen. Leraren en leerlingen stonden opgesteld op het Oranjeplein, waar de Koninklijke auto enkele minuten stilhield en Directeur van de Venne H. M. mocht toespreken.

Heel Katholiek Nederland rouwde bij de dood, op 7 Augustus 1928, van een oud-leerling, op wie Rolduc met recht en reden meende fier te mogen zijn: Mgr. Dr. Alph. Ariëns, voorman van de Katholieke sociale beweging, drankbestrijder, initiatiefnemer tot het binnenlands missiewerk, bovenal naar het woord van Gerard Brom: priester, die waardiger de prachtnaam van „geestelijke” droeg, priesterlijker werkte en echter offergeest toonde dan welke priester in Nederland ook.¹⁰⁶⁾

Op Sacramentsdag, 30 Mei 1929, werd aan de dankbaarheid van Rolduc over de oplossing van de Romeinse kwestie en de verzoening van Vaticaan en Quirinaal door het pasgesloten Verdrag van Lateranen openlijk uiting gegeven. Prof. Dr. F. Feron van het Groot Seminarie van Roermond, trad daarbij in een bijeenkomst in het bosquet als spreker op.

Tijdens de 5de Sociale Week, in de zomervacantie van 1929, werd in de kloostergangen een tentoonstelling gehouden van werken van een viertal moderne Katholieke kunstenaars: Mathieu Wiegman, Charles Vos, Henri Jonas en Jean Adams.

In deze vacatie werd een begin gemaakt met de aansluiting van de Rolducse waterleiding aan het net van Kerkrade. Uit de kwestie van het eigendomsrecht over de toegangsweg naar Rolduc ontstonden echter moeilijkheden tussen de Gemeente Kerkrade en de bewoners van de hof, de familie Deutz, tengevolge waarvan de aansluiting na lange strijd, waarin de note comique nu en dan niet ontbrak, eerst op 16 Mei 1930 tot stand kwam. Ruim een jaar later werd de Gemeente

Kerkrade door de familie Deutz gesommeerd om de in haar terreinen gelegde buizen weer op te breken. Door Rolduc werd toen aansluiting verkregen op de waterleiding van Herzogenrath.

8 September 1929: de Rolducse leraar Dr. F. L. R. Sassen (1894—) wordt benoemd tot gewoon hoogleraar aan de R.K. Universiteit te Nijmegen.

Dinsdagmiddag 17 September 1929 viel Rolduc de eer te beurt van het officiële bezoek van Z. E. Kardinaal van Rossum, die vergezeld was door zijn Secretaris, de oud-Rolducien Pater Dr. J. Drehmanns, en de Provinciaal der Redemptoristen, Pater L. Wouters. Op het voorplein werd de hoge gast door de gehele Rolducse gemeenschap plechtig ontvangen, waarbij Directeur van de Venne de Kardinaal toesprak. Daarna had de liturgische ontvangst plaats in de kerk.¹⁰⁷⁾

26 September 1929: Directeur van de Venne wordt benoemd tot kanunnik van het Kathedraal Kapittel van Roermond.¹⁰⁸⁾

Het 25-jarig bestaan van „Voor Eer en Deugd” werd op 8 December 1929 feestelijk gevierd. Het landelijk hoofdbestuur der vereniging had zich daartoe naar Rolduc gegeven, en de plechtigheid in kerk en aula werd opgeluisterd door de aanwezigheid van Mgr. L. Schrijnen, Bisschop van Roermond en van Mgr. Dr. G. P. Bauduin, Vicaris-Generaal.¹⁰⁹⁾

Door de benoeming van de oud-Rolducien J. H. G. Jansen (leerling 1881—1887) tot Aartsbisschop van Utrecht (op 13 April 1930) is voor het eerst in de geschiedenis de zetel van St. Willibrord door een oud-leerling van Rolduc ingenomen.¹¹⁰⁾ Tezelfder tijd telde het Hoogwaardig Episcopaat van Nederland naast Mgr. Jansen nog twee leden, die een groot deel hunner vooropleiding op Rolduc hadden ontvangen, nl. Mgr. L. Schrijnen, Bisschop van Roermond (leerling 1875—

¹⁰⁶⁾ Gerard Brom, Ariëns, De Beiaard, jg. IV, dl. 2 (1919), 257; In memoriam Mgr. Dr. Alph. Ariëns, RJ, 1929: Ter inleiding, 53—54; J. F. M. Sterck, Iets uit de Rolducse jaren van Alfons Ariëns, 54—57; P. C. R. de Louw, Herinneringen, 57—59; H. Verhagen, Iets over Dr. Ariëns, 59—65.

¹⁰⁷⁾ Bezoek van Kardinaal van Rossum aan Rolduc, RJ, 1930, 67—68.

¹⁰⁸⁾ Kanunnik A. van de Venne, RJ, 1930, 62—63.

¹⁰⁹⁾ Het 25-jarig bestaan van „Voor Eer en Deugd”, RJ, 1930, 71—72.

¹¹⁰⁾ A. Deumens, Mgr. J. H. G. Jansen, RJ, 1930, 64—65.

1881) en Mgr. A. F. Diepen, Bisschop van 's-Hertogenbosch (leerling 1872—1874).

In Juli 1930 werd door Rolduc opnieuw deelgenomen aan de Heilighdomsvaart van Aken. Tijdens de daarop volgende vacantie werd slaapzaal III verbouwd en inwendig opnieuw ingericht; het dakprofiel van de Oostervleugel onderging daardoor, van het carré uit gezien, een verandering.

Op Half-Vasten, 15 Maart 1931, is het destijds zeer populaire oorlogsstuk „Journey's End" van R. C. Sherriff onder de titel „De grote reis" door de leerlingen van Rolduc opgevoerd. Deze opvoering van dit stuk zou geen bijzondere vermelding verdienen, wanneer zij niet was gevolgd door een tweede, op 17 Mei 1931, waarin de beroemde toneelspeler Eduard Verkade (1878—) de hoofdrol vervulde.

Terstond bij het begin van de zomervacantie van 1931 werd een aanvang gemaakt met het herstel van kerk en toren, die de laatste jaren door de verschuiving van de bodem, gevolg van de mijnbouw, jammerlijk gehavend waren. De plannen voor de restauratie waren in overleg met de Rijksmonumentencommissie door de oud-Rolducien Ir. Jos. Cuypers gemaakt. Kerk en toren werden stevig verankerd. De gewelven werden versterkt. Een van de ingangen, die van het voorplein naar de kerk leidden, werd dichtgemetseld. Het zangkoor, dat in 1854 door Dr. P. Cuypers gebouwd was, werd door zijn zoon verbouwd en tot kleinere afmetingen teruggebracht, waardoor de bogen, waarop het rustte, alsmede het beeld van de H. Cecilia moesten verdwijnen. De spits, als ook de bebording en de leibedekking van de toren werden vernieuwd. Een zware ijzeren klokkestoel werd aangebracht. De zijstukken van de toren werden verlaagd en van een nieuw dak voorzien. Tijdens al deze verbouwingen moesten de kerkelijke diensten in de crypte worden gehouden.¹¹¹⁾

Ondanks de werkzaamheden ter verande-

ring en verbetering van de gebouwen, die ook elders in huis plaats vonden, kon toch op 26 en 27 Augustus 1931 de eerste réunie van oud-leerlingen op Rolduc worden gehouden. Het initiatief daartoe was genomen door Prof. Dr. M. J. H. Cobbenhagen (Tilburg), daarbij krachtig gesteund door Prof. Dr. A. H. M. J. van Rooy (Amsterdam). Directeur van de Venne had zijn volle medewerking toegezegd. De réunie werd voorbereid door een artikel van Prof. van Rooy in Rolduc's Jaarboek 1930,¹¹²⁾ een advertentie in verschillende dagbladen op 18 Juli 1931, en een circulaire, die tezelfder tijd aan een beperkt aantal adressen werd toegezonden. De organisatie was door de beide initiatiefnemers in overleg met Directeur van de Venne in bijzonderheden geregeld. Twee dagen maakten de ruim 150 deelnemers van uiteenlopende leeftijd en maatschappelijke positie het Rolducse leven in de oude, hun allen zo vertrouwde vorm in een geest van gemeenschap en vriendschap opnieuw mee. Oude herinneringen werden opgehaald, vriendschappen werden vernieuwd. Er werd gebeden en gezongen en gewandeld als weleer; de oude plaatsen in de eetzaal en op de slaapzalen werden weer ingenomen en de Rolducse gastvrijheid werd in de ruimste mate betoond.¹¹³⁾

Nauwelijks waren de juichtonen van de reunisten weggestorven, of de radio bracht het bericht van het overlijden van de grote Nederlandse staatsman en oud-leraar van Rolduc, Mgr. Prof. Dr. W. H. Nolens, Minister van Staat en Voorzitter van de Katholieke fractie in de Tweede Kamer der Staten-Generaal (1860—1931).¹¹⁴⁾

Op Allerzielen 1931 werd bij gelegenheid

112) A. H. M. J. van Rooy, Een plan, voor oud-Rolduciens, RJ, 1930, 108—109.

113) M. J. H. Cobbenhagen, De voorbereiding en het verloop van de R.O.R. 1931, RJ, 1932, 78—87; A. H. M. J. van Rooy, Na de eerste réunie van oud-Rolduciens, RJ, 1932, 87—88; A. Arts, Op Rolduc terug, RJ, 1932, 88—90 (overgenomen uit de Nieuwe Tilburgsche Courant van 29 Aug. 1931); Mac. van Rooy, Rolduc's réunie van oud-leerlingen, RJ, 1932, 91—93 (overgenomen uit De Tijd van 29 Aug. 1931).

114) M. J. H. Cobbenhagen, In memoriam Zijne Excellentie Mgr. Prof. Mr. Dr. W. H. Nolens, Minister van Staat, Protonotarius Apostolicus, RJ, 1932, 69—72.

111) De restauratie van kerk en toren te Rolduc, RJ, 1932, 154—156.

van de jaarlijks terugkerende dodenherdenking op ons kerkhof een gemeenschappelijk monument onthuld ter gedachtenis aan de daar begraven directeuren en leraren van Rolduc.¹¹⁵⁾

In de loop van de winter 1931—1932 is een nieuw kerkorgel geplaatst, geleverd door de firma's M. Pereboom & Zonen te Maastricht en Johannes Klais te Bonn. Op 6 Maart 1932 werd het nieuwe orgel door Mgr. Dr. G. Bauduin, Vicaris-Generaal, ingezegend en met een concert door de Rolducse muziekleraar P. Zeyen in gebruik gesteld.¹¹⁶⁾

Op Paaszaterdag 26 Maart 1932 is de oud-directeur van Rolduc, Mgr. L. Schrijnen, Bisschop van Roermond, in zijn Bisschopsstad overleden. Zijn Coadjutor Mgr. Dr. J. H. G. Lemmens (leerling van Rolduc 1898—1906), die enkele dagen tevoren, op 19 Maart, de Bisschopswijding had ontvangen, aanvaardde het bestuur over het Bisdom.¹¹⁷⁾ Op 25 en 26 Mei bracht de nieuwe bisschop zijn eerste bezoek aan Rolduc,¹¹⁸⁾ weldra, op 2 Juli 1932, gevolgd door een tweede, waarbij hij de blijde tijding bekend maakte van de benoeming van Directeur van de Venne tot Geheim Kamerheer van Z. H. de Paus.¹¹⁹⁾ Weinige maanden later, op 21 September 1932, verzegelde Mgr. Lemmens de Aartsbisschop van Utrecht, Mgr. J. H. G. Jansen, bij diens eerste officiële bezoek aan het „séjour de son enfance”.¹²⁰⁾

Op 8 Maart 1933 zag men op Rolduc voor het eerst van de burchttoren van Herzogenrath de hakenkruisvlag wapperen: sombere voorbode van de tragische gebeurtenissen, die Duitsland en ons land te wachten waren.

De oud-directeur A. Geurts is op 1 Mei 1933 te Blerick, waar hij de laatste jaren in rust doorbracht, na een langdurige ziekte

overleden: volgens zijn verlangen vond hij te Geysteren te midden van de graven zijner familie zijn laatste rustplaats.

In Rolduc's Jaarboek 1933, 98 werd door Prof. van Rooy de tweede réunie van oud-Rolduciens tegen de zomer van 1934 aangekondigd. Op 22—23 Augustus 1934 had deze onder grote toeloop van deelnemers plaats. De wandeling naar Duitsland, het gemeenschappelijk avond- en morgengebed, de stille H. Mis met het naderen tot de H. Tafel, de plechtige Hoogmis, de avondbijeenkomst in de grote speelzaal onder leiding van de Rolducse oud-leraar E. Ribbergh, en ten slotte het overvloedige feestdiner, het waren even zovele onderdelen van het program, die het hernieuwde verblijf op Rolduc voor de oud-leerlingen tot 'n waar genot maakten.¹²¹⁾

Het graafwerk voor de bouw van de nieuwe aula, aan de Zuid-Oostzijde der gebouwen, was intussen begonnen. De vroegere botanische tuin, sinds jaren in verval geraakt, moest daarvoor verdwijnen. Op 2 December 1934 werd de eerste steen gelegd door Mgr. Dr. G. Bauduin, op 21 Juni 1935 werd de nieuwe aula, naar de plannen van Ir. Jos. Cuypers en Pierre Cuypers volledig ingericht als een modern theater, met technische toneelinstallaties, orkestruimte, loges, balcon en filmcabine, door Mgr. Dr. G. Lemmens in tegenwoordigheid van talrijke hoge gasten plechtig ingewijd en met de opvoering van Vondel's Lucifer geopend.¹²²⁾

Het kunstleven op Rolduc trad met de opening van de aula in een nieuwe phase. De traditie van de „grote” toneelstukken was reeds de laatste jaren tevoren door de regisseurs J. Metzmakers (1890—1944) en J. Boosten (1899—) hervat. Toneelgezelschappen van buiten waren bij herhaling in de Rolducse aula opgetreden. Kunstenaars als Albert Vogel, Eduard Verkade, Paul Huf, Albert van Dalsum, hadden er voordrachten gegeven. De Kerkraadse Concert-

115) J. Adams, Het kerkhofje, RJ, 1929, 72—73.

116) B.V., Het nieuwe orgel, RJ, 1932, 125—127.

117) Zijne Hoogwaardige Excellentie Mgr. Dr. Gulielmus Lemmens, RJ, 1932, 60—61.

118) H.D., Mgr. Dr. Lemmens op Rolduc, RJ, 1932, 64—66.

119) Het tweede bezoek van Mgr. Lemmens, RJ, 1932, 66—68.

120) Het bezoek van H.H. Excellenties den Aartsbisschop van Utrecht en den Bisschop van Roermond aan Rolduc op 21 Sept. 1932, RJ, 1933, 54—57.

121) Het „epos” van deze tweede réunie werd gedicht door L. C. Michels, Reunidos Liber unicus, RJ, 1935, 103—111.

122) De oude en nieuwe aula van Rolduc, RJ, 1935, 77—83.

vereniging onder de kundige leiding van de Rolducse muzikleraar P. Zeyen had er met begeleiding van het Maastrichts Stedelijk Orkest *Die Schöpfung* en *Die Jahreszeiten* uitgevoerd. Van de nieuwe mogelijkheden, nu voor het toneel geopend, zou in het vervolg een ruim gebruik worden gemaakt. De film deed haar intrede, en geregeld werden de leerlingen van Rolduc met de vorderingen van de jongste der schone kunsten in contact gebracht.

Met de verkennerij is een nieuwe vorm van organisatie op Rolduc ingevoerd. Op 19 Februari 1935 had de officiële oprichting van de Rolducse verkennersgroep Ailbertus plaats.

De Rolducse vijvers hadden tengevolge van mijnscheuren en watersnood geleidelijk hun oppervlak zien inkrimpen. In de jaren 1934—1935 heeft men ze geheel droog gelegd en van een asfaltvloer voorzien, waardoor na enige tijd het oude waterniveau, tot verfraaiing van het bosquet en tot gerief der schaatsenrijders, weer werd bereikt.

Op 17 Mei 1936 is de oud-leerling van Rolduc Mgr. J. H. G. Jansen, tot voor kort Aartsbisschop van Utrecht, na een zwaar lichamelijk en geestelijk lijden overleden.¹²³⁾

In de grote vacantie van 1936 is het bordes op de grote speelplaats vernieuwd. Hoewel het oude bordes in het harmonisch geheel van de Oostgevel volkomen paste, bleek toch bij de afbraak, dat het van later jaren dateerde: in de muur van het hoofdgebouw vond men dichtgemetselde kelderramen, zoals die aan beide zijden van het bordes aanwezig zijn. Het bovenstuk met 't Christusmonogram boven de hardstenen omlijsting van de hoofddeur werd aan de omgeving aangepast. In het tympanon boven het bordes werd een nieuwe elektrische klok aangebracht. De speelzaal van Klein-Rolduc werd vergroot en opnieuw ingericht. Om aan een langgekoesterd verlangen van de zusters te voldoen werd in het bosquet een Lourdes-grot ge-

bouwd, die op 4 October 1936 door Mgr. Dr. G. Lemmens werd ingewijd.¹²⁴⁾ Op Proce-siezondag 30 Mei 1937 werd Rolduc tijdens een plechtige bijeenkomst bij deze grot in tegenwoordigheid van Mgr. Lemmens en van Prof. Dr. F. Feron, President van het Groot-Seminarie, door Directeur van de Venne aan de H. Maagd toegewijd.¹²⁵⁾ Ter blijvende herinnering aan deze toewijding werd bij de hoofdingang van de kerk een gedenksteen met passend chronicum aangebracht.

Het Directeursfeest op 15 Juni 1937 werd opgeluisterd door de aanwezigheid van Mgr. P. Giobbe, apostolisch internuntius, Dr. Babinski, Gezant van Polen en F. Taliani, Gezant van Italië bij het Ned. Hof.¹²⁶⁾

Bij de restauratie van het Westelijke voor-gebouw in de zomer van 1937 kwam men tot de ontdekking, dat de zware 17de-eeuwse eiken balken, die de zolder droegen, groten-deels vergaan waren, hetgeen een algehele vernieuwing van het balkwerk en het dak noodzakelijk maakte; Directeur en Provisor moesten hun vertrekken tijdelijk ontruimen. In het trappenhuis bij de grote speelzaal werd een personenlift ingericht.

Voor het eerst in de geschiedenis van het derde Rolduc is het Seminarie bezocht door een pauselijk visitor, Mgr. Prof. Dr. J. Hoogveld, hoogleraar te Nijmegen, die op 18 en 19 September 1937 zijn opdracht hier uitvoerde. Op de laatste dag van zijn verblijf in ons huis werd door Rolduc deelgenomen aan de plechtige toewijding van het dekenaat Kerkrade aan de H. Maagd.

Op 20 Juni 1938 is Rolduc in het bezit gekomen van een beeld van de grote oud-Rolducien Mgr. Dr. Alph. Ariëns (1860—1928), door Charles Vos (eveneens oud-leerling van Rolduc).¹²⁷⁾ Op 30 October is dit beeld, geplaatst in een nis in de Oostelijke kruis-

124) P.C., De inwijding van de Maria-grot, RJ, 1937, 158—159.

125) H.B., Maria-toewijding op Rolduc, RJ, 1937, 162.

126) C.S., Plechtig Directeursfeest, RJ, 1937, 160—161.

127) V., Bij het beeld van Ariëns, RJ, 1938, 131—132; J. F. M. Sterck, Nog iets over Alf. Ariëns, RJ, 1938, 133—135.

128) H. Tervoert, Mgr. J. H. G. Jansen, RJ, 1936, 3—5.

gang, plechtig onthuld; Prof. Dr. Gerard Brom hield daarbij een rede.¹²⁸⁾

De derde réunie van oud-leerlingen werd op 20—21 Augustus 1938 met dezelfde grote toeloop als de vorige gehouden.¹²⁹⁾ Een der initiatiefnemers en organisatoren van de réunies, Prof. Dr. A. H. M. J. van Rooy, mocht de derde niet meer beleven; hij is in functie als rector magnificus van de Gemeentelijke Universiteit van Amsterdam op 24 November 1937 te Nijmegen overleden.¹³⁰⁾

Tijdens de grote vakantie van 1938 is de oude aula afgebroken en door een vergader- en examenzaal van enigszins kleinere afmetingen vervangen. In het lokaal daarnaast kreeg de verkennerij haar hoofdkwartier.

Het 40-jarig priesterfeest van Directeur van de Venne werd op 18 Maart 1939 onder grote belangstelling gevierd. Daar de Katholieke Radio Omroep de huldigungsplechtigheid in de aula opnam en 's avonds uitzond, konden vele vrienden van Rolduc het feest uit de verte bijwonen. Zelfs uit Indië werd later door oud-leerlingen bericht, dat zij met ontroering hadden geluisterd naar de Rolducse klanken, welke hen op zo verre afstand hadden bereikt.¹³¹⁾ Op het naamfeest van Directeur van de Venne, 13 Juni, werd 't jubileum nog eens officieel herdacht in tegenwoordigheid van Mgr. Dr. G. Lemmens en tal van andere hooggeplaatste gasten, o.w. de Commissaris der Koningin in Limburg, Mr. Dr. W. G. A. van Sonsbeeck, die tijdens de feestdis onder groot enthousiasme aan de Rolducse gemeenschap mededeelde, dat de Directeur door H. M. de Koningin was benoemd tot Ridder in de Orde van de Nederlandse Leeuw.¹³²⁾ Het zou op Rolduc het laatste grote feest zijn vóór de tweede

wereldoorlog, het laatste feest ook, dat Directeur van de Venne zou beleven.

De zomervacantie van 1939 zette rustig in. Er stonden voor het eerst sinds verschillende jaren geen grote verbouwingen of belangrijke veranderingen op het program. In de laatste weken van Augustus nam echter de spanning in de internationale verhoudingen toe. Op 27 Augustus hielden de te Rolduc aanwezigen op bisschoppelijk voorschrift enkele uren aanbidding om van de Hemel het behoud van de vrede af te smeken. Drie dagen later werd de algemene mobilisatie van de Nederlandse strijdkrachten afgekondigd. Op 1 September trad de oorlogstoestand tussen het Britse Rijk en Duitsland in. Op verzoek van de Opperbevelhebber van Land- en Zeemacht, Generaal Reynders, werden er vlaggen op de Rolducse torens geplaatst en werden de nationale kleuren in olieverf geschilderd op het leien dak van de Oostervleugel. Op verschillende plaatsen in het huis werden de oude kelders tot schuilplaats ingericht. Rijksmonumentenzorg liet de gewelven van crypte en koor versterken met het oog op mogelijke luchtaanvallen. Het nieuwe schooljaar kon echter op normale wijze beginnen; slechts enkele leerlingen waren thuis gebleven. Ook de winter verliep, behoudens de hevige koude en de ongekend zware sneeuwval, zonder bijzondere gebeurtenissen. De Paasvacantie moest op het laatste ogenblik worden verlengd, daar de treinenloop in verband met troepenbewegingen plotseling werd ingekrompen.

De gezondheid van Directeur van de Venne had de laatste maanden ernstig geleden. Bij het bereiken van de 65-jarige leeftijd in 1939 had hij het rectoraat van het gymnasium aan Dr. P. Everts overgedragen, maar het bestuur van het huis had hij behouden. Het viel hem echter van dag tot dag moeilijker, zijn functie met de oude nauwgezetheid te vervullen. Op Rolduc werd het in kleine kring bekend, dat de Directeur zijn ontslag had gevraagd.¹³³⁾

¹³³⁾ M. J. H. Cobbenhagen, Bij het aftreden van Mgr. A. van de Venne als Directeur van Rolduc, RJ, 1940, 5—9.

¹²⁸⁾ Inwijding van het beeld van Mgr. A. Ariëns, RJ, 1939, 56—58.

¹²⁹⁾ B. Hermesdorf, Kroniek der reünisten-dagen te Rolduc, RJ, 1939, 156—161.

¹³⁰⁾ M. J. H. Cobbenhagen, Ter herinnering aan Prof. Dr. Adrianus Henricus Maria Josephus van Rooy, RJ, 1938, 5—8.

¹³¹⁾ A. Wentholt en J. Mertens, 40-jarig priesterfeest van Mgr. Ant. van de Venne, RJ, 1939, 123—127; E. Ribbergh, Bij het 40-jarig priesterfeest van Mgr. Ant. van de Venne, RJ, 1939, 129—130 (overgenomen uit De Zuid-Limburger van 16 Maart 1939).

¹³²⁾ W.S., Roda eert zijn Directeur, RJ, 1939, 135—138.

Op 6 Mei 1940 kwam Mgr. Dr. G. Lemmens zelf diens opvolger benoemen: het was Mhr. H. J. van der Mühlen (1887—), sinds 1913 op Rolduc als leraar en professor der filosofie werkzaam.¹³⁴⁾ In meer dan een kwarteeuw ervaring van het werk, dat een priester-leraar op Rolduc te verrichten heeft, was de nieuwe Directeur voorbereid op de taak, die hem aan de vooravond van de moeilijkste jaren van het bestaan van het derde Rolduc door de Bisschop werd toevertrouwd.

Het nieuws van de verandering in het bestuur werd de volgende morgen aan de leerlingen medegedeeld. Op 22 Mei zou de plechtige installatie van de nieuwe Directeur plaats hebben.

10 Mei 1940, dies ater: Duitsland verkracht ons vaderland. Reeds in de vroege morgen werd de vredige stilte van ons huis verstoord door het geweldige geronk der Duitse vliegtuigen. Er viel niet meer aan te twifelen, en het werd door de radio bevestigd: de inval was begonnen. Duitse soldaten drongen trouwens al spoedig door in het bosquet, maar daar de omgeving van Rolduc niet werd verdedigd, hadden er geen gevechtshandelingen plaats, zodat na de eerste consternatie de gewone dagorde kon worden afgewerkt alsof er niets gebeurd was.

In de eerstvolgende dagen was Rolduc volkomen geïsoleerd; post, telegraaf en telefoon werkten niet meer; de tram liep niet; alleen door de radio bleef men op de hoogte van wat er zich in de rest van Nederland afspeelde. Het bericht van het bombardement van Rotterdam, gevolgd door de capitulatie van het Nederlandse leger en het vertrek van Koningin en Ministers naar Engeland, werd met ontzetting vernomen. Nog dagen daarna duurde de spanning en de ongerustheid over het lot van familie en vrienden voort. Geleidelijk echter drongen de berichten uit de buitenwereld weer vrijer tot Rolduc door. Na enige weken werd het postverkeer hervat. Er kwam weer bezoek.

Namen werden bekend van oud-leerlingen, die in de Mei-dagen gesneuveld waren.

Op heel bijzondere wijze heeft Rolduc de bescherming van Gods zegen gedurende deze oorlog mogen ondervinden. Terwijl tal van kostscholen geheel of gedeeltelijk door de bezettende macht in beslag werden genomen, zodat elders een onderkomen moest worden gezocht, kon Rolduc tot de zomer van 1944 zijn werk in eigen huis voortzetten. Een Duitse inkwartiering in de bijgebouwen op Pinksteren 1940 duurde slechts één dag. De gewone gang van het leven werd tot het laatst toe zoveel mogelijk gehandhaafd: gebed en studie, les en ontspanning, composities en examens, toneel en film, trimester en vakantie, volgden elkaar op in de loop der jaren zoals steeds te voren. Talloos waren echter de moeilijkheden, die Directeur van der Mühlen en zijn medewerkers van dag tot dag te overwinnen hadden om het voortduren van deze gang van zaken te verzekeren. Bijzondere maatregelen van allerlei aard moesten worden genomen. Het gehele huis moest worden verduisterd; de vensters langs de toegangswegen tot de schuilkelders werden daarenboven met zandzakken versterkt. Een luchtalarmdienst voor dag en nacht werd ingericht. Een plan werd opgemaakt voor onderbrenging van leraren en leerlingen in geval van evacuatie. Voor persoonsbewijzen werd gezorgd. De voedselvoorziening ging steeds meer zorg baren. Het goúter werd afgeschaft, evenals in de eerste wereldoorlog, en het souper vervroegd, terwijl het uur van opstaan aanmerkelijk later gesteld werd. Vele malen moesten de schuilkelders dienst doen, wanneer overdag of 's nachts de alarmsirenes loeiden. In weinige minuten waren dan alle bewoners van Rolduc op de hun aangewezen plaatsen in de kelders verzameld; er werd gewoonlijk gezamenlijk een rozenhoedje gebeden en verder werd de tijd „in recreatie” doorgebracht tot het „veilig”-signaal de verlossing aankondigde. Dat het onderwijs onder deze ongewenste onderbrekingen te lijden had, was onvermijdelijk. Toch werd het

¹³⁴⁾ Directeur H. van der Mühlen, RJ, 1940, 11—13.

program van de verschillende scholen voorzover mogelijk normaal uitgevoerd. De „zuivering” der schoolboeken, op Duits bevel door het Departement van Opvoeding, Wetenschap en Kultuurbescherming voorgeschreven, had zeker niet het effect, dat de bezetters daarvan verwachten. De stemming onder de leerlingen bleef uitstekend, en allerlei middelen werden bedacht om hen geregeld van betrouwbaar nieuws over de stand der krijgsverrichtingen te voorzien, en de geest van vaderlandsliefde en het vertrouwen op de eindoverwinning bij hen levendig te houden.

Belangrijke veranderingen en verbouwingen hadden tijdens de oorlog, zoals vanzelf spreekt, niet plaats. Toch werd nog in het najaar van 1940 een huistelefoon aangelegd, die de herenkamers onderling en met de buitenwereld verbond, en werd tegen de Noordervleugel op de basse-cour een nieuwe bakkerij gebouwd.

Enkele oud-leerlingen verenigden zich reeds in 1940 tot een comité om te Rolduc een gedenksteen op te richten voor de oud-Rolduciens, die hun leven hadden geofferd voor het vaderland. Directeur van der Mühlen zegde alle medewerking toe. Men kwam echter al spoedig overeen, dat met de uitvoering van de plannen moest worden gewacht, tot na de oorlog bekend zou zijn, welke oud-leerlingen nog buiten de in de Mei-dagen gevallen hun leven gelaten hadden. Intussen werd reeds tijdens het schooljaar 1940—1941 verschillende malen een plechtige requiemmis voor de gevallen oud-Rolduciens opgedragen.

In April 1941 werden Padvinderij en Verkennerij in geheel Nederland door de Duitsers verboden. Ook de Rolducse verkennergroep werd daar het slachtoffer van. Het hoofdkwartier naast de aula minor werd door de recherche van Kerkrade op hoog bevel gesloten en verzegeld; de magere kas werd in beslag genomen.

Op verlangen van de Bisschop werd in het najaar van 1941 tot de inrichting van een

huiskapel overgegaan. Deze werd gevestigd in een lokaal op de eerste verdieping van de Zuidervleugel, dat de laatste jaren als aardrijkskundeklas dienst had gedaan. Het altaar en de banken van de Congregatiekapel werden naar het nieuwe Oratorium overgebracht. Op 14 Januari 1942 werd er voor het eerst de H. Mis gelezen.

In de nacht van 30 op 31 Juli 1941 werd de omgeving van Rolduc geteisterd door een vrij hevig bombardement, waarbij vooral Chêvre-mont het moest ontgelden. Ofschoon er grote verwoestingen werden aangericht, vielen er geen mensenlevens te betreuren. Voor de eerstvolgende dagen vonden de zwaarst beproefde gezinnen, in het geheel een 60 personen, een onderkomen op Rolduc.

Op Allerzielen, 2 November 1941, is oud-Directeur van de Venne in het Ziekenhuis te Sittard overleden. Na zijn aftreden, anderhalf jaar te voren, had hij zich te Beek in de nabijheid van zijn familie gevestigd, maar hij was in meer dan vijftig jaar te innig met Rolduc vergroeid om niet voortdurend in gedachten het leven van Rolduc met zijn wel en wee te delen. Het sprak dan ook van zelf, dat hij het kerkhof, waar hij zo vaak de absolute over de doden van de Rolducse gemeenschap had uitgesproken, tot zijn eigen laatste rustplaats had gekozen. Op 5 November werd een plechtige uitvaartdienst voor de overleden Directeur in zijn woonplaats Beek gehouden; daags daarna had onder overweldigende belangstelling de begrafenis op Rolduc plaats; de Bisschop verrichtte de beaarding.¹³⁵⁾

In de loop van 1942 kwam er onder de leerlingen van de hoogste klassen van Gymnasium en H.B.S. een streven op om het gemeenschapsleven op Rolduc, voor zover dat buiten het studieterrein ligt, tot grotere activiteit op te voeren. Op godsdienstig gebied werd de voornaamste stoot tot die hogere activering gegeven door de Misweek, die van 18—25 Januari door twee Norbertijnen van

¹³⁵⁾ J. Erens, Begrafenis van Mgr. van de Venne, oud-Directeur van Rolduc, RJ, 1942, 151—153.

Heeswijk geleid werd, en die ten doel had, „het liturgisch leven, de meer actieve deelname aan het H. Misoffer te bevorderen, en te helpen, meer bewust Katholiek te zijn en het geloof ook naar buiten uit te dragen.”¹³⁶⁾ Van de Misweek bleef een gematigd en gepast dialogeren in de Communautéismis als uitwendig resultaat over. Korte tijd later werden er door een werk-comité, spontaan uit de jongens gevormd, plannen opgezet tot een algemeen réveil in de geest van de Katholieke Actie.¹³⁷⁾ Binnen het kader van de Rolducse gemeenschap zou dit zich ten doel stellen de vorming van „goede Katholieken en goede Nederlanders in een harmonische verhouding.” De voormannen waren zich ervan bewust, dat zij met hun actie een groot gebied konden bestrijken, want, zo dit doel werd bereikt, dan zouden die goede Nederlanders en Katholieken uitzwermen over Limburg, over geheel Nederland; zelfs tot in de Oost en de West zouden zij de kernen worden van intens Katholiek en echt Nederlands leven. Allereerst vroeg het comité om een degelijke inleiding in het volle leven voor de hoogste klassen, welke hun in een cursus van verschillende lessen door Directeur M. Jenniskens uit Meerssen werd gegeven. Daarnaast werd aandacht geschonken aan het juiste gebruik van de recreatie, waarvan men niet alleen een veraangenaming van de kostschoolsfeer, maar ook een gunstige invloed op geestelijk leven en studie verwachtte. Nieuwe liefhebberijen werden aangekweekt, aan oude werd nieuw leven ingeblazen. Spel en sport werden verder gedifferentieerd. De gehele actie stond onder leiding van enkele leerlingen van de hoogste klassen, die daartoe voortdurend contact onderhielden met de Directeur.

Het gelukkige initiatief tot dit réveil, dat in de laatste jaren van het derde Rolduc werd ondernomen, heeft bij gebrek aan tijd niet alle vruchten opgeleverd, die men ervan verwachtte. Maar het heeft althans één generatie

van leerlingen zich scherper bewust doen worden van hun roeping om als Katholieke intellectuelen in de gemeenschap van het Nederlandse volk vooraan te staan.

De lokalen onder de watertoren, eens het gastenverblijf van de abten van Kloosterrade, die in de laatste eeuw voor allerlei uiteenlopende doeleinden waren gebruikt, zijn in de zomer van 1942 geheel gerestaureerd en tot woonverblijf en bureau van de Provisor van Rolduc ingericht.

In 1942 en volgende jaren konden de tocht naar Schaesberg en de grote processie wegens het door de bezetter uitgevaardigde algemene processieverbod geen voortgang vinden. In plaats van naar Schaesberg werd dan in de vroege morgen een wandeling ondernomen naar het Maria-kapelletje bij het nieuwe station van Kerkrade, waarna bij terugkeer op Rolduc de eigenlijke „bedevaart” optrok naar de Lourdes-grot in het bosquet. Daar werd de H. Mis gelezen, en de traditionele picnic met de broodjes en de limonade had in het bosquet plaats. De processie op Zondag na Sacramentsdag werd in de kruisgang gehouden, gevolgd door een Te Deum in de kerk. Daar bij het begin en het einde van de zomervacantie van 1942 geen extra-trams beschikbaar konden worden gesteld, had het vertrek en de terugkomst der leerlingen weer plaats zoals in vroeger dagen over het station Kerkrade—Rolduc; de lange weg, heen en terug, moest als weleer, te voet worden afgelegd.

Het Jaarboek van 1942 was het laatste, dat tijdens de oorlog is verschenen. In 1943 werd de publicatie van het Jaarboek onder het gebruikelijke voorwendsel van „papier-schaarste” door de bezetter verboden. Toch was het toen reeds duidelijk, dat de uitgave binnen niet al te lange tijd zou kunnen worden voortgezet. Het dubbelnummer 1943—1944 kon echter wegens werkelijk papiergebrek eerst in het voorjaar van 1946 verschijnen.

Tijdens de zomervacantie, op 18 Juli 1942, werd het zeldzame feest gevierd van het

¹³⁶⁾ A. Hutschemaekers, Misweek, RJ, 1942, 146—148.

¹³⁷⁾ Wim, Réveil, K.A. op Rolduc, RJ, 1942, 149—150.

40-jarig jubileum van Rolduc's populaire portier Jean Derix. Directeur van der Mühlen droeg de plechtige Hoogmis op; daarna volgde een drukbezochte receptie en een huldinging door Directeur en leraren. Uit alle streken van het land stroomden de gelukwensen binnen. Voor de duizenden oud-leerlingen van de laatste veertig jaren is het beeld van „Sjang” met zijn altijd blijmoedige hulpvaardigheid onverbrekkelijk met dat van Rolduc verbonden.¹³⁸⁾

In de namiddag van 9 Februari 1943 drongen op Rolduc de berichten door, dat in de Bisschoppelijke Colleges van Roermond en Sittard een aantal leerlingen van de hoogste klassen door de Duitsers waren opgepikt. De ongerustheid van vele ouders van Rolduciens uitte zich al spoedig in dringende telefoongesprekken, die de jongens naar huis riepen. Ook de betrokkenen voelden zich begrijpelijkerwijze weinig op hun gemak. Aan een officiële mededeling, dat niemand zonder verlof van ouders of voogden het huis mocht verlaten, werd een minder officieel, maar zeer doorzichtig advies verbonden, dat een groot deel van de hoogste klassen nog in dezelfde middag tot een overhaaste aftocht naar veiliger oorden bewoog. Gelukkig klaarde de toestand na enkele dagen weer op, zodat de meeste vluchtelingen spoedig weer terugkeerden.

De oud-leerling van Rolduc, Mgr. A. F. Diepen, sinds 1919 Bisschop van 's-Hertogenbosch, is op 18 Maart 1943 overleden. Rolduc herdacht met dankbaarheid de grote belangstelling, die deze kerkvorst steeds voor ons huis betoond had.

Sinds meer dan twee jaren hadden de klokken van Rolduc, die dagelijks bij het Angelus en 's avonds vóór elke rustdag zo welsprekend de pas markeerden van het Rolducse leven, met alle andere kerkklokken van Nederland op bevel der Duitsers moeten zwijgen. In het najaar van 1943 ging de bezetter over tot de verbeurdverklaring van

alle kerkklokken in het gehele land. Op 14 en 15 April werd aan de klokken van Rolduc de roef voltrokken. Met veel moeite haalden de Duitsers en hun trawanten ze uit de toren weg. Medewerking van het eigen personeel werd natuurlijk geweigerd.

1 Mei 1943: het is honderd jaar geleden, dat het derde Rolduc zijn bestaan is begonnen. Op de dag zelf wordt dit eeuwfeest door de weinige op Rolduc aanwezigen met dankbaarheid, maar in stilte herdacht. De plechtige viering had plaats op 4 Mei, daags na de terugkeer der leerlingen, in tegenwoordigheid van Mgr. Dr. G. Lemmens. Tijdens de Pontificale Hoogmis hield Directeur van der Mühlen de feestrede. De stemming was gedrukt door de berichten van buiten: in verschillende delen van het land was de werkstaking uitgebroken als protest tegen de steeds ondragelijker terreur, waarmee de bezetter ons volk onderdrukte. Het politiestandrecht was afgekondigd: bij degenen, die onder de Duitse kogels vielen, was ook een oud-leerling van het honderdjarige Rolduc¹³⁹⁾

Wij zijn aan het eind gekomen van ons overzicht: een kader van gebeurtenissen, dat de aanvulling behoeft door de levende herinnering. Namen zijn hier genoemd, van Directeuren en leraren, maar ook die eenvoudige vermelding doet aan de historische werkelijkheid geweld aan, want de ware geschiedenis van Rolduc, die, waarvan wij bij de aanvang spraken, wordt voor het grootste deel gedragen door de velen, die voor de herinnering van het nageslacht niet meer betekenen dan een naam in een klas- of jaarlijst: hun namen echter staan voor de eeuwigheid geschreven in het Boek des Levens.

Het zijn de leraren, die hun werktaak elke dag van het jaar begonnen met de „stille” Mis, gelezen in kerk of crypte, waarin zij bij het Memento de jongens herdachten, die aan

¹³⁸⁾ Zie het portret van Jean Derix bij zijn 40-jarig jubileum, RJ, 1943—1944, 10.

¹³⁹⁾ L. Caminada, Een herinnering aan Antoon Fredericks, RJ, 1943—1944, 83.

hun zorg waren toevertrouwd; die hun lessen hebben gegeven van trimester tot trimester; die het toezicht hebben uitgeoefend in de studiezaal en op de speelplaats; die te juister tijd de fiolen van hun toorn hebben uitgestort over de „boze knapen” (irascimini, sed nolite peccare!), maar bij dit alles zich bewust waren, een werk te verrichten, dat hun priesterschap waard was, een werk van opvoeding, dat blijvende vrucht zou dragen in de zielen.

Het zijn de leerlingen, de beweeglijke ziel van het Rolducse leven, om wie en voor wie alles gedaan wordt, wat binnen deze muren geschiedt; die door Rolduc heen zijn gegaan en altijd weer uitzagen naar het vertrek, maar die van Rolduc een stempel hebben meegerekregen op hun persoonlijkheid en dat heel hun leven hebben behouden.

Wat is er van hen allen geworden? — God alleen weet het. De leraren: zij hebben hun taak op Rolduc tot hun dood volbracht en wachten in de schaduw der cypressen het uur van de opstanding; zij zijn op rijper leeftijd in de directe zielzorg overgegaan en hebben verder lief en leed met hun parochianen gedeeld; zij zijn in hogere functies van Kerk of Staat in het licht der openbaarheid getreden en hebben in later jaren met weemoed teruggedacht aan de veilige omheining van Roda felix.

De leerlingen: zij zijn priester geworden in het Bisdom Roermond of in andere Bisdommen, in of buiten Nederland;¹⁴⁰⁾ misschien zijn zij na enkele jaren als leraar op Rolduc teruggekeerd; zij hebben als missionarissen het geloof verkondigd in verre streken; zij hebben aan universiteiten en hogescholen hogere studies volbracht; zij zijn in zaken gegaan of hebben leidende functies bekleed in industrie of landbouw; zij zijn de ambtelijke loopbaan ingetreden of hebben in de vrije beroepen de gemeenschap gediend; zij zijn getrouwd en hun kinderen en kinds-

kinderen hebben op hun beurt op Rolduc hun opleiding genoten zoals zij. Van de meesten hunner spreekt de geschiedenis niet; hun herinnering leeft slechts voort bij enkele nabestaanden of vrienden. Maar zij hebben in later jaren in praktijk gebracht wat zij op Rolduc hadden geleerd; zij hebben de goede strijd gestreden; zij zijn nuttige leden geworden van Kerk en maatschappij; zij hebben zielen voor Christus gewonnen; zij hebben hun kinderen het voorbeeld meegegeven van een vroom en degelijk leven; zij getuigen voor Gods troon, dat het derde Rolduc niet tevergeefs bestaan heeft.

Si gloriari oportet..... wij weten, dat de uiteindelijke waarde van het werk, dat op Rolduc verricht werd, alleen hierin is gelegen, dat het zijn leerlingen heeft geholpen op de weg naar hun bestemming. Maar het is menselijk, zich er rekenschap van te willen geven, dat ook in het tijdelijke dat werk vrucht heeft gedragen. Het derde Rolduc zou naar de bedoeling van zijn eerste Directeur een opleidingsschool zijn voor geheel Nederland. Het gaat er fier op, die taak met ere te hebben vervuld. Het heeft Bisschoppen geleverd aan Nederland (Drehmanns, L. Schrijnen, Lemmens, Jansen, Diepen, Hanssen) en aan de vreemde missiën (Geurts, Schraven, Frederix), aan de Sociëteit van Jesus een provinciaal, later assistent-generaal (v. Oppenraay). Oud-Rolduciens zijn opgetreden als kabinetsformateur (Nolens), als Minister der Kroon (Lambooy, Gelissen, Michiels van Verduynen), als lid van de Raad van Indië (Hens), als gouverneur van Curaçao (Fruytier) en van Atjeh (Hens), als gezant en ambassadeur van H. M. Regering bij vreemde hoven (Michiels van Verduynen), als lid van de Eerste en de Tweede Kamer der Staten-Generaal (Ament, Arntz, van Basten Batenburg, B. Berger, Bomans, Dassen, Drogen, Everts, Fruytier, Haffmans, F. Janssen, van Loon, Nolens, A. Smits, de Vlam), van Provinciale en Gedeputeerde Staten (hun namen zijn te talrijk om ze hier te noemen) en van de Volksraad van Ned.

¹⁴⁰⁾ F. Sassen, *Priesterwijdingen van oud-Rolduciens 1921—1930*, RJ, 1932, 76; *Priesterwijdingen van oud-Rolduciens 1931—1940*, RJ, 1940, 123.

Indië (Zwart, Smit); als raadsheer en procureur-generaal van de Hoge Raad der Nederlanden (Savelberg, Fick, W. Berger), als president en vice-president van gerechtshoven en rechtbanken (Bloemarts, Delhougne, Hellegers, F. Janssen, B. Sterck), als lid van het Hoog Militair Gerechtshof (v. Munnekrede), als hoogleraar aan universiteiten en hogescholen in binnen- en buitenland (hun namen worden elders in dit gedenkboek vermeld), als lid van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (Habets, Schrijnen, Sassen) en van de Koninklijke Vlaamse Akademie (Simons, J. Sterck), als lid van de Onderwijsraad (v. Gils, Schrijnen, Cobbenhagen, Sassen, als hoofdinspecteur van het Lager Onderwijs (Truyen, Verbeeten). Zij hebben als dichter of prozaschrijver de Nederlandse letteren verrijkt (Fr. Erens, Lodewijk van Deyssel, Felix Rutten, J. Sterck, Paul Haimon) en als kunstenaar de schoonheid gediend (A. en Th. Molkenboer, Ch. Vos, J. Adams, René Smeets). Oud-leerlingen van Rolduc zijn voor het vaderland gesneuveld in Nederland en in Indië; zij zijn gevallen voor de Duitse vuurpelotons of bezweken onder de onmenselijke martelingen van de Duitse of Japanse concentratiekampen; hun namen zijn bewaard in een „Eregalerij van oud-Rolducse helden” (RJ 1945—1946, 93—113, RJ, 1947, 96—99); eerlang zal een monument op Rolduc hun gedachtenis voor het nageslacht ver-
euewigen.

Wij zijn er ons wel van bewust, dat wij

velen te kort gedaan hebben door hun namen hier niet te vermelden. Wij nemen die schuld op ons, omdat wij slechts een enkele greep wilden en konden doen in het overgrote getal van hen, die hun opleiding op Rolduc ook in het openbare leven eer hebben aangedaan. Wij doen met name te kort aan de honderden priesters, die uit Rolduc als Klein-Seminarie zijn voortgekomen, en die God en de zielen tot hun dood hebben gediend. Maar wij menen hen allen te eren, wanneer wij slechts vier hunner hier nog noemen; het zijn: Savelberg, Ariëns, Nolens en Poels. Savelberg, de stichter van de Congregatie van de Zusters van St. Joseph, wiens proces van zaligverklaring is ingezet en die voortleeft in zijn stichting. Ariëns, Nolens en Poels, in wier namen het best kan worden samengevat, wat priesters-oud-leerlingen van Rolduc van eenzelfde geslacht eens voor geheel Nederland hebben gedaan. Hun werk op verschillend gebied en de leiding, die van hen in verschillende richting is uitgegaan, omspannen voor een groot deel de godsdienstige, politieke en sociale actie van de Nederlandse Katholieken in de eerste decennia van de 20ste eeuw. Het lijkt niet vermetel te zeggen, dat zij zonder Rolduc niet zouden geworden zijn, wat zij zijn geweest.

Wij eindigen met de woorden, waarmee de Annalist in RJ 1924, 14 zijn Kroniek van het schooljaar 1923—1924 besloot: „Jaren gaan voorbij, geslachten verdwijnen, alleen Rolduc blijft: Roda felix!”

Dr. FERD. SASSEN.

